

Universitetet
i Stavanger

HANDELSHØGSKOLEN VED UIS BACHELOROPPGAVE

STUDIUM: B-ØKAD
Økonomi og administrasjon
Emnekode: BØKBAO_1

OPPGAVEN ER SKREVET INNEN FØLGENDE
TEMATISKE RETNING:
Samfunnsøkonomi med regresjonsanalyse innenfor
statistikk.

ER OPPGAVEN KONFIDENSIELL?
Nei

TITTEL: Hvilke faktorer påvirker inflasjonen i Norge?

ENGELSK TITTEL: Which factors affect inflation in Norway?

FORFATTERE

~~Kandidatnr:~~

2253

2104

Navn:

Samuel Jøssang Spørkel

Jakob ~~Maslo~~ ~~Dunsby~~

VEILEDER:

Anders Åkerman

Forord

Denne oppgaven er et resultat av vår bacheloroppgave, altså et avsluttende arbeid i bachelorstudiet Økonomi og Administrasjon på Handelshøyskolen ved Universitet i Stavanger. Bacheloroppgaven er skrevet innenfor retningen samfunnsøkonomi, og handler i all hovedsak om ulike faktorer som kan påvirke inflasjonen i Norge. Oppgaven har blitt skrevet gjennom hele våren 2023, og tilsier 20 studiepoeng.

Bachelorstudiet har budt på ulike utfordringer, men har samtidig også vært spennende og lærerikt på ulike områder. Dermed er vi glade for å skrive denne avsluttende oppgaven sammen i et interessant og dagsaktuelt tema.

Vi vil også takke vår veileder, Anders Åkerman, professor i avdeling for samfunnsøkonomi og finans. Vi vil takke for nyttige og ikke minst faglige innspill gjennom arbeidsprosessen med denne oppgaven.

Avslutningsvis ønsker vi å takke familie, medstudenter og folk i vår vennekrets som har bidratt med ulike innspill og bidratt til økt motivasjon i studietiden, samt selve Bacheloroppgaven.

Stavanger, 10. mai 2023

Samuel Jøssang Spørkel

Jakob Maslø Dunsby

Sammendrag

Oppgaven er en teoretisk og empirisk analyse innenfor temaet samfunnsøkonomi og statistikk, med en problemstilling innenfor inflasjon. Målsetningen med denne oppgaven er å besvare hvilke faktorer som påvirker inflasjonen i Norge.

Opp igjennom årene har det skjedd en rekke hendelser som har påvirket prisnivået i Norge. Dette er internasjonale økonomiske hendelser, nasjonale økonomiske faktorer, samt endringer i stabiliseringspolitikken. I denne oppgaven vil vi gjennomgå ulike teoretiske perspektiver på inflasjon. Vi vil også ha en analyse av empiriske data som har en sammenheng knyttet til inflasjonen i Norge.

Vi vil også undersøke og drøfte noen av de viktigste faktorene som påvirker prisnivået på varer og tjenester i Norge. Dette inkluderer blant annet arbeidskraftkostnader, valutakurser, regulerings policyer, økonomisk vekst, rentenivåer og uventede hendelser. Videre vil vi diskutere hva som kan gjøres for at Norge skal opprettholde en stabil økonomi samtidig som å begrense inflasjonen.

I tillegg til dette, vil vi bruke den kvantitative metoden. Dette vil vi gjøre for å analysere ulike tall og data. Her vil vi bruke blant annet primære og sekundære datakilder som vil hjelpe oss til å besvare problemstillingen på best mulig måte. Det vi ønsker å oppnå med denne oppgaven, er å bidra til en dypere forståelse av inflasjonen i Norge og faktorer som påvirker den.

Problemstillingen er som følger: Hvilke faktorer påvirker inflasjonen i Norge?

Innholdsfortegnelse

Fremside.....	1
Forord.....	2
Sammendrag	3
Innholdsfortegnelse.....	4
Figuroversikt.....	6
Tabelloversikt.....	6
1.0 Innledning	7
1.1 Bakgrunn for valg av problemstilling.....	7
1.1.1. Betydning av inflasjon.....	8
1.1.2. Inflasjon i fortid påvirker inflasjon i fremtiden.....	8
1.1.3. Internasjonale faktorer: oljepris, valutakurs og handelsforhold.....	9
1.1.4. Årsaker til inflasjon.....	9
1.2 Oppgavens oppsett.....	9
2.0 Teori	10
2.1 Konsumprisindeksen/KPI.....	10
2.1.1 Hvordan måles KPI/CPI.....	11
2.2 Hvem har ansvaret for å holde lav og stabil inflasjon?.....	11
2.3 Hvorfor lav og stabil inflasjon?.....	12
2.3.1 Hva gjør man ved prisstigning?.....	13
2.3.2 Hva gjør man ved reduksjon i prisene?.....	13
2.3.3 Den gyldne middelvei.....	13
2.4 Oppsummering av teori.....	13
3.0 Metode.....	14
3.1 Forskningsmetode.....	14
3.1.1 Valg av metodisk tilnærming.....	14
3.1.2 Hvorfor kvantitativ metode?.....	15
3.1.3 Kvantitative data.....	16
3.2 Reliabilitet og validitet.....	16
3.3 Oppsummering av metode.....	18

4.0 Analyse	19
4.1 Analysedel.....	19
4.1.1 Økonomisk vekst.....	19
4.1.2 Arbeidskraftkostnader.....	26
4.1.3 Valutakurser.....	29
4.1.4 Rentenivå.....	33
4.1.5 Regulerings Policyer.....	36
4.1.6 Uventede hendelser.....	36
4.2 Stabiliseringspolitikk.....	38
4.2.1 Hva er forskjellen mellom pengepolitikk og finanspolitikk?.....	39
4.2.2 Ekspansiv og kontraktiv finanspolitikk.....	40
4.2.3 Ekspansivt og kontraktivt statsbudsjett.....	43
4.2.4 Pengemengden.....	43
4.3 Regresjonsanalyse.....	48
5.0 Konklusjon	54
5.1 Svar på problemstillingen.....	55

Figuroversikt

Figur 4.1 Gjennomsnittlig lengde på utdanning og BNP per innbygger.....	21
Figur 4.2 Likevekt i kronemarkedet	30
Figur 4.3 Økt renteforskjell gir sterkere krone.....	32
Figur 4.4 IS-kurven	35
Figur 4.5 Ekspansiv finanspolitikk	41
Figur 4.6 Phillips kurven.....	44

Tabelloversikt

Tabell 4.1 Produksjon, prod-faktorer og produktivitetsnivå i ulike land.....	24
Tabell 4.2 Gjennomsnittlig lønnsutvikling, lønnsvekst, inflasjon osv	26
Tabell 4.3 Offentlig forvaltning, fordringer, gjeld, milliarder kr og endring %.	46.
Tabell 4.4 Offentlig forvaltning, inntekter og utgifter siste 4 kvartaler.....	47
Tabell 4.5 Regresjonsanalyse Excel.....	49

1.0 Innledning

Dette er det innledende kapittelet til selve oppgaven. I innledningen presenterer vi bakgrunn for valg av problemstilling. Ettersom at problemstillingen er såpass dagsaktuell, vil vi ha noen avsnitt om hvorfor vi valgte å skrive om inflasjon i Norge.

1.1 Bakgrunn for valg av problemstilling

Ettersom at vi har hatt flere ulike emner, var det en smule utfordrende å velge problemstilling til bacheloroppgaven vår. Ettersom vi har opplevd (og enda opplever) korona-pandemien og krigen i Ukraina og andre hendelser som har påvirket prisnivået på varer og tjenester i Norge, ville vi undersøke dette. I tillegg til dette, er samfunnsøkonomi et såpass bredt og spennende tema, og vi ville dermed forme en problemstilling innenfor dette emnet.

De siste årene har prisene på varer og tjenester variert. Som norsk statsborger, har man blitt påvirket av dette på ulike måter. I de siste årene har bensin- og dieselpriiser vært rekordhøye, matvareprisene har økt kraftig, strømprisene i Norge har vært så høye at flere studenter og husholdninger får pengestøtte fra staten. Renten har blitt skutt opp i været, foreldrene våre og avisene forteller oss om rentehevingene stadig vekk, og hva vil det egentlig bety for oss, og vår hverdag?

Til slutt så har man blitt fortalt at hvis sparepengene våre er i en vanlig bankkonto, vil disse tape seg med ca 2% hvert år på grunn av inflasjonen. Hvorfor skjer det og hvordan kan pengene på en slik konto få mindre verdi. Dette var spørsmål som vi hadde, og som var med på å forme problemstillingen.

I tillegg til enkeltpersoner, er inflasjon en nøkkelindikator i økonomien til bedriftene. Det å forstå seg på faktorene som påvirker inflasjonen, kan også hjelpe økonomer og politikere til å ta mer informerte beslutninger. Det hjelper også ulike husholdninger til å ta beslutninger som hjelper å planlegge fremtiden.

Dessuten er det mange bedrifter som gjør det dårligere og vi har stadig lest om at de ønsker ulike støtteordninger. Etter mye nedstengninger på grunn av korona, og med de renteøkningene vi ser i dag. Hva vil det gjøre med bedriftene og mulighetene til å holde seg konkurransedyktige i fremtiden, og hvordan er det å starte opp nyetableringer? Påvirker inflasjonen mulighetene til dette, og kreves det større egenkapitalandeler enn tidligere? Hvis vi lærer oss å forstå faktorene til hvorfor og hvordan inflasjonen oppfører seg, vil vi da kunne få en bedre forståelse for slike samfunnsspørsmål, eller henger ikke disse spørsmålene sammen med faktorene som påvirker inflasjonen?

1.1.1. Betydning av inflasjon

Når det kommer til begrepet inflasjon så forklarer SSB sine nettsider det på denne måten: “Inflasjon er når prisene på varer og tjenester går opp over tid. I Norge bruker vi konsumprisindeksen for å måle inflasjonen. Når man sier at inflasjonen er høy, er det gjerne forbundet med noe som er negativt fordi det betyr at kjøpekraften til folk flest har blitt lavere (Aursand, 2022). Dette er en definisjon som både er svært dekkende og informativ, og som passer inn i oppgaven.

Når det kommer til betydningen av inflasjon så er dette svært omfattende. Hovedårsaken er at den har stor betydning for økonomien i et land, og kan påvirke alt fra rentenivået- arbeidsledigheten, kjøpekraften og bedrifters investeringer. Derfor er det viktig å forstå hva som driver inflasjonen og hvordan den påvirkes.

1.1.2. Inflasjon i fortid påvirker inflasjon i fremtiden

Norge er også et land med stabil økonomi sammenlignet med mange andre land, men at inflasjonen har likevel variert over tid. Ved å undersøke hva som har påvirket inflasjonen i fortiden, kan man få bedre innsikt i å se hva som påvirker den i fremtiden. Dette vil bli forklart senere i oppgaven med mer dybde, men ved en uviss og ustabil inflasjon, vil dette føre til at redselen for at inflasjonen skal “spise opp” alle verdiene hos oss blir stor. Dette kan føre til ulike økonomiske investeringer, enten i form av å investere i boliger, eller vente på gunstigere tider.

1.1.3. Internasjonale faktorer: oljepris, valutakurs og handelsforhold

Norge har en liten og åpen økonomi som er avhengig av internasjonale markeder og påvirkninger. Når det kommer til de internasjonale handelsforholdene, vil inflasjonsnivået prege import og eksport. Derfor kan det være interessant å se på hvordan internasjonale faktorer som oljepriser, valutakurser og ulike handelsforhold kan påvirke inflasjonen i Norge. Dessuten vil spesielt olje, og inntektene som skal skattlegges bli preget av inflasjonen, og spesielt vil valutakursen være sentral her. Dette vil vi blant annet diskutere og drøfte senere i oppgaven.

1.1.4. Årsaker til inflasjon

En fjerde årsak, er at inflasjonen kan ha forskjellige årsaker. Det kan være flere faktorer som spiller inn samtidig. Ved å undersøke hvilke faktorer som har størst betydning for inflasjonen i Norge, kan man få en bedre innsikt i hvordan inflasjon påvirkes og kontrolleres.

1.2 Oppgavens oppsett

Ved å besvare denne problemstillingen har vi valgt å strukturere oppgaven i ulike deler ettersom det er et svært bredt og omfattende tema. I denne oppgaven vil vi starte med å presentere teori, som er relevant for problemstillingen vår, etterfulgt av en presentasjon av metodevalg. Her presenterer vi både kvalitativ og kvantitativ metode, og begrunnelse av valg av kvantitativ metode. Etter hvert analyserer vi, og går i dybden på de ulike faktorene som påvirker inflasjonen. Dette er hoveddelen i oppgaven, og her vil vi også ved hjelp av grafer og tabeller, gi en dypere innsikt i faktorene, og hvordan de påvirker inflasjonen. Avslutningsvis besvarer vi problemstillingen, der vi oppsummerer faktorene som påvirker inflasjonen i Norge. Til slutt presenteres kildene vi har brukt i en litteraturliste.

2.0 Teori

Hva er inflasjon og hvordan måles den?

2.1 Konsumprisindeksen

Konsumprisindeksen (KPI) er en måte å måle prisendringer på varer og tjenester konsumert av privatpersoner i en økonomi. Statistikkene til Konsumprisindeksen er tilgjengelige på Statistisk sentralbyrå (SSB) sine nettsider. KPI er en viktig makroøkonomisk indeks som gir en pekepinn på inflasjonsnivået i en økonomi. En økning i KPI indikerer økt prisnivå, noe som kan føre til at penger mistet sin kjøpekraft over tid. På den annen side, en stabil eller nedadgående KPI kan være tegn på lav eller ingen inflasjon, noe som er gunstig for økonomisk vekst og stabil valuta verdi (ssb.no, 2023).

Det er viktig å merke seg at KPI ikke måler alle prisendringer i økonomien, men setter søkelys på den gjennomsnittlige prisendringen for en fast gruppe av varer og tjenester konsumert av privatpersoner. Valget av varer og tjenester som inkluderes i indeksen kan ha en innvirkning på de resulterende målingene, og det er derfor viktig å være kritisk til dataene som presenteres (Wikipedia, 2022).

KPI-data kan brukes av sentralbanker, regjeringer og investorer til å vurdere økonomisk vekst, sette rentepolitikk og vurdere valutakurser. Det kan også brukes som en faktor i lønnsoppgjør og andre kontrakter som er indeksert på prisnivået (ssb.no, 2023).

Konklusjonen er følgende: Konsumprisindeksen (KPI) er en viktig makroøkonomisk indeks som gir innsikt i inflasjonsnivået i en økonomi. Ved å måle endringer i gjennomsnitt prisene på varer og tjenester som forbrukes av husholdninger, hjelper KPI å vurdere pengekraften over tid. Det er imidlertid viktig å være kritisk til dataene som

presenteres, da valget av varer og tjenester som inkluderes i indeksen kan påvirke resultatene. KPI-data kan brukes.

2.1.1 Hvordan måles KPI/CPI

KPI beregnes ved å velge et representativt utvalg av varer og tjenester som forbrukes av husholdninger, og deretter veie dem basert på husholdningers forbruk av hver vare eller tjeneste. Endringer i gjennomsnitt prisene på varene og tjenestene over tid måles, og resultatet utgjør KPI (ssb.no, 2023).

Det er viktig å være oppmerksom på at valget av varer og tjenester som inkluderes i indeksen kan ha en innvirkning på resultatene. For eksempel, hvis en økonomi opplever en plutselig økning i prisene på en vare som ikke er inkludert i indeksen, vil dette ikke bli reflektert i KPI. Derfor er det viktig å være kritisk til dataene som presenteres.

Det er også viktig å merke seg at beregningen av KPI er basert på data fra SSB sin nettside, og at andre kilder kan presentere andre resultater. Likevel, er SSB sin Konsumprisindeks en pålitelig og anerkjent indeks som ofte brukes av økonomer og beslutningstakere til å vurdere økonomisk utvikling og inflasjon i Norge (ssb.no, 2023).

2.2 Hvem har ansvaret for å holde lav og stabil inflasjon?

Sentralbanksjefen i Norge har en kompleks rolle i å sikre økonomisk stabilitet og å oppnå makroøkonomiske mål i landet. Sentralbanksjefen har ansvar for å utøve makro-politikk og tilpasse penge- og finanstilsyn-funksjonene i henhold til økonomiske omstendigheter. Dette går hovedsakelig på å styre inflasjonen vår mot inflasjonsmålet på 2% som blir ansett som et stabilt og riktig nivå (Norges Bank, 2020)

Inflasjonen, som er den underliggende økningen i prisene på varer og tjenester, er en kritisk indeks som sentralbanksjefen overvåker nøye. Høy inflasjon kan føre til økonomisk ustabilitet og redusere økonomisk vekst. Sentralbanksjefen kan påvirke inflasjonen ved å tilpasse penge- og finanstilsyns-politikken, inkludert å regulere pengemengden i samfunnet og tilpasse rentenivået. Høye renter kan redusere pengemengden i samfunnet, som igjen kan bidra til å bekjempe inflasjonen, mens lave renter kan øke pengemengden og øke inflasjonen.

Sentralbanksjefen kan også ha en direkte innvirkning på verdiene i samfunnet ved å kontrollere valutakursen og dermed påvirke samfunnets kjøpekraft. Høyere valutakurs kan øke samfunnets kjøpekraft og dermed øke verdiene, mens lavere valutakurs kan redusere samfunnets kjøpekraft og dermed redusere verdiene (Norges Bank, 2020).

I tillegg til å påvirke inflasjonen og verdiene i samfunnet, har sentralbanksjefen også ansvar for å sikre finansiell stabilitet. Sentralbanksjefen utøver denne oppgaven ved å overvåke og regulering av bankene i landet, samt å sikre at bankene har tilstrekkelige sikkerhetsmidler for å tåle økonomiske ustabiliteter (regjeringen.no, 2019)

Alt i alt spiller sentralbanksjefen en kompleks og viktig rolle i å sikre økonomisk stabilitet og å oppnå makroøkonomiske mål i Norge. Sentralbanksjefens handlinger kan ha direkte innvirkning på inflasjonen, verdiene i samfunnet, og finansiell stabilitet. Det er derfor viktig at sentralbanksjefen utøver sitt ansvar med omhu og tar veloverveide beslutninger basert på omfattende økonomisk analyse for å oppnå økonomisk stabilitet og vekst i landet (regjeringen.no, 2019)

2.3 Hvorfor lav ønsker vi oss lav og stabil inflasjon?

Når det kommer til hvorfor stabil og lav inflasjon, er viktig omhandler dette mest mulighetene til planlegging om fremtiden. Hvis man har 100kr i dag er det viktig å kunne vite hva disse er verdt i fremtiden slik at man både kan planlegge investeringer, forbruk og sparing.

2.3.1 Hva gjør man ved prisstigning? Hvis prisene stiger, hva gjør man?

Ofte sier man at man har to alternativer. Det ene alternativet er å bruke opp pengene før de får mindre verdi. Her ønsker man å bruke pengene da de har mest verdi for å kunne utnytte verdien til det fulle. Eventuelt vil det være lure å bruke penger på noen ting enn andre? Et kritisk punkt for en økonomi, vil være hvis alle velger å bruke alle pengene sine, ettersom man ser at de ikke vil ha noe verdi i fremtiden. I verste fall vil man kunne ødelegge dagens pengesystem.

2.3.2 Hva hvis prisene synker, hva gjør man?

Hvis prisene synker og man får en deflasjon som er det motsatte av inflasjon, vil det plutselig være mer aktuelt å spare pengene til et tidspunkt der pengene er mer verdt enn de er i dag. Kan havne i en situasjon der ingen ønsker å investere. Da kan man forsterke nedgangstidene ved å ikke bruke penger (Norges Bank, 2020).

2.3.3 Den gyldne middelvei

Når det kommer til hva slags inflasjon man ønsker, har man en pengepolitikk der inflasjonsmålet er å ligge rundt 2%. Dette anser man som en lav prosent rate, og ved at denne er 2% hvert år gir en stabilitet i økonomien. Da vil man opprettholde et jevnt forbruk som gjør markedet stabilt. Ingen som holder på pengene eller bruker alt fordi ønsker å øke verdien eller er redd for å miste verdiene man har (Norges Bank 2020).

2.4 Oppsummering av teori

For å konkludere, har vi valgt å gi en generell forklaring på hva inflasjon er og hvorfor vi ønsker lav og stabil inflasjon. Dessuten har vi sett på noen tiltak vi kan gjøre ved endringer og hvem som har hovedansvaret for at inflasjonsmålene blir oppnådd. Norge ønsker å holde inflasjonen på 2%, og de anser det som et stabilt og forutsigbart rentenivå. Dette er fordi at det er mange som vil kunne få økonomiske vanskeligheter i en uviss fremtid. Det vil være enklere å spå noenlunde hva slags verdier man vil ha i fremtiden. Samtidig vil

ingen enten bruke alt, eller holde på pengene sine i uvisshet, eller frykt for at pengene skal minske i verdi.

3.0 Metode

I dette kapitlet vil vi redegjøre for forskningsmetoden. Her presenterer vi hvilke metoder vi har valgt å ta i bruk for å samle inn relevante data for problemstillingen. Vi har valgt kvantitativ metode, og vil dermed belyse hva denne metoden går ut på, og hvorfor det akkurat er kvantitativ metode vi har valgt å ta i bruk. Det er også viktig å påpeke at vi vil vise frem hva vi mener er relevant for å belyse problemstillingen, samtidig som vi begrunner våre valg. I tillegg til dette, skal vi også se på oppgavens kvalitet og validitet.

3.1 Forskningsmetode

Når man skal forske på noe, er det viktig å finne ut hva man ønsker å få svar på i forskningsstudiet. En forsker må se på hva man vil oppnå, hva man vil ha svar på og hva selve forskningen skal dreie seg om. Dette er faktorene man må ta hensyn til når man skal velge hvilken forskningsmetode man skal ta i bruk. Det vil si at valg av forskningsmetode er avgjørende for å finne svar på det man ønsker i forskningsstudiet. Dessuten er valg av metode avgjørende for hvordan man klarer å belyse oppgaven.

3.1.1 Valg av metodisk tilnærming

Metode er en måte å gå frem på for å samle inn empiri, altså data om virkeligheten. Metoden er et hjelpemiddel til å gi en beskrivelse av den såkalte virkeligheten. Dermed kan vi ofte forledes til å tro at metode kun er et teknisk hjelpemiddel, en slags kokebok i hvordan undersøkelser gjennomføres (Jacobsen, 2005, s.24).

Et begrep som er sentralt i metodelæren er det vi omtaler som samfunnsvitenskapelig metode. Samfunnsvitenskapelige metoder er et begrep som brukes til alle metoder som prøver å samle inn empiri (data) om samfunnet, som videre skal gi oss innsikt og forståelse av et samfunnsfenomen. Mer nøyaktig forklart er begrepet samfunnsvitenskapelig metoder,

ulike metoder som samler inn, organiserer, bearbeider, analyserer og tolker data om sosiale individer, grupper, relasjoner og prosesser på en så systematisk måte at vi kan skaffe oss ny kunnskap om variablenes underliggende mønstre og føre bevis hvordan resultatene har fremkommet (Sander, 2021).

Når det kommer til samfunnsvitenskapelig metode, skiller vi gjerne mellom den kvantitative og kvalitative tilnærmingen. En testende problemstilling vil ofte ha som hensikt å finne omfanget, hyppigheten, eller utstrekningen av et fenomen. Dette betyr at problemstillingen innebærer et ønske om å gå i bredden, å undersøke mange. Vi ønsker et ekstensivt opplegg, eller en metode som undersøker relativt få nyanser, men rekker over mange enheter. I slike problemstillinger vil vi ofte velge kvantitativ tilnærming (Jacobsen, 2005, s.62).

Kvantitativ betyr noe som angår mengden, eller kan måles i tall og kommer fra latin *quantitativus*, avledet av *quantus* "hvor stor, hvor mye". Med andre ord kan vi beskrive kvantitativ metode som tallenes tale. I motsetning til kvantitative data som uttrykkes i form av tall, uttrykkes kvalitative data i form av tekst. Bedre forklart, er kvantitativ metode forskningsmetoder som brukes ved innsamling og analyse av kvantitative data (Grønmo, 2023).

Begrunnelsen til hvorfor denne metoden passer best til å besvare vår problemstilling, vil bli presentert i avsnittet under.

3.1.2 Hvorfor kvantitativ metode?

For vår problemstilling vil det være mest hensiktsmessig å ta i bruk kvantitativ metode. Det vi ønsker å gjøre er å gjennomføre en økonomisk analyse av tidsseriedata. Her vil man undersøke nærmere den sammenhengen mellom inflasjonen og faktorer som påvirker den. Dette vil for eksempel være faktorer som pengemengde, rentenivå, valutakurs, økonomisk vekst, arbeidskraftkostnader og uventede hendelser. De fleste av tallene som skal indikere faktorene er hentet fra SSB, men kontroll sjekket med andre kilder.

3.1.3 Kvantitative data

Når det kommer til vårt tema, er det mest hensiktsmessig å hente ut kvantitative data som viser ulike utviklinger og trender i form av tall, tabeller og grafer. Ved å hente informasjon av tabeller og grafer som viser tall på de ulike faktorene som påvirker inflasjon, vil vi få en dypere forståelse av hvordan de henger sammen og påvirker inflasjonen.

En annen viktig egenskap kvantitative data har, er at det er mulig å utføre kvantitative analyser av dem ved hjelp av statistiske metoder. Dette kan eksempelvis inkludere regresjonsanalyser. I denne oppgaven vil vi blant annet utføre en regresjonsanalyse ved hjelp av Microsoft Excel. Regresjonsanalysen som vi har gjort på Excel tar for seg ulike variabler som KPI, pengemengde, BNP, valutakurs og arbeidsledighet. I tillegg til dette, vil en slik analyse gi dypere innsikt i relasjoner mellom variabler, samt vurdere graden av signifikans for disse relasjonene (Braut & Dahlum, 2021).

Hentingen av kvantitative data som vi bruker, skjer gjennom analyse av eksisterende data som allerede er samlet inn. For oss er det viktig å velge riktig metode for å sikre at dataene som samles inn er representative for populasjonen som undersøkes, og gir de beste resultatene for å svare på problemstillingen vår.

3.2.1 Reliabilitet og validitet

Reliabilitet er et viktig begrep innen forskningsmetodikk som brukes til å vurdere påliteligheten av datainnsamling. Når det kommer til reliabilitet, er det et uttrykk om hvor pålitelig data man har, og hvor nøyaktig datainnsamlingen er foretatt. Høy reliabilitet betyr at uavhengige målinger skal gi tilnærmet identiske resultater, det vil si at målene har små målefeil. Høy reliabilitet skal sikre data en pålitelighet som gjør dem egnet til å belyse en vitenskapelig problemstilling. En tilfredsstillende reliabilitet er en nødvendig forutsetning for at data skal kunne brukes til å teste en hypotese som er stilt opp. Samtidig er det ikke en tilstrekkelig forutsetning. I tillegg til dette, må dataene være valide. Det vil si at dataene må være relevante for problemstillingen vår (Halvorsen, 2008, s.68).

For vår del kan dette bli problematisk dersom man bruker data innsamlet til andre formål enn vårt. Det er samtidig viktig å påpeke at en høy reliabilitet er en forutsetning for høy validitet. Samtidig finnes det ulike faktorer som kan påvirke reliabiliteten til kvantitative data, inkludert datainnsamling, tester og analyser (Halvorsen, 2008, s.68).

Den mest sentrale kilden vi har brukt til å hente ut data i denne studien, er statistisk sentralbyrå sine nettsider, lettere kjent som ssb.no. Statistisk sentralbyrå er en institusjon som har som hovedoppgave å samle inn, bearbeide og formidle statistikk om norsk samfunn og økonomi. Når det kommer til reliabilitet og SSB sine nettsider, er det flere faktorer som kan påvirke reliabiliteten av dataene som denne nettsiden presenterer. For å kunne styrke analysene som er gjort, har vi valgt å kontrollsjekke de dataene vi anser som mest sentrale. Dette er for at vi ønsker at reliabiliteten i oppgaven skal fremstå som høy.

I vår oppgave er det viktig at vi sørger for at dataene som blir presentert, er nøyaktige og pålitelige. Inne på sidene til SSB finner vi oversikter som strekker seg mange år tilbake i tid. Her finner vi tall på lønnsutvikling, rentenivå, inflasjon, BNP, valutakurser, arbeidsledighet, KPI og så videre.

Dessuten har SSB en funksjon på de fleste informative sidene sine der man kan bla ned og åpne et eget dokument eller skrive der man kan få informasjon om eventuelt bakgrunn, produksjon, nøyaktighet og pålitelighet. Her kan man kontrollere den faktaen de bruker og få informasjon om ulike begreper og liknende som kan skape usikkerhet ved en tabell og tall som de viser til.

Det er også viktig å nevne at reliabilitet ikke bare handler om dataene som blir presentert, men også måten de blir samlet inn og analysert på. Statistisk sentralbyrå bruker standardiserte metoder og teknikker for å samle inn og analysere data. Alle disse faktorene bidrar til å øke reliabiliteten til dataene som blir presentert på nettsidene.

I tillegg til dette påvirker SSB nettsider reliabiliteten av dataen gjennom hvordan informasjonen på deres nettsider er presentert på. Det som ligger bak dette, er at dataene blir presentert på en klar og tydelig måte. Dette gjør at vi som leser dataene forstår dem og tolker dem på en riktig måte.

Likevel har noen av SSB sine undersøkelser ikke sett på hele befolkningen, men et utvalg, så det kan jo være noen feil. Det er også viktig å påpeke at det ikke er sikkert at det er 100% representativt for hele Norge. Samtidig er SSB noe av det beste vi får ettersom at de har gjort sine nettsider tilgjengelig for alle. Denne nettsiden gir oss tall på faktorer som påvirker inflasjonen i Norge.

Samlet sett er det sannsynlig at dataene som blir presentert på SSB sine nettsider er pålitelige og har høy reliabilitet. Likevel har vi vært kritiske, og sjekket kildene til dataene som blir presentert, samt å forstå og tolke dem på riktig måte.

Validitet er et annet viktig begrep innen forskningsmetodikk, og er med på å vurdere kvaliteten av datainnsamlingen som vi foretar oss. Validiteten viser i hvilken grad vi har data som er gyldige eller relevante for problemstillingen som skal belyses. Enkelt forklart, går validitet ut på å finne relevant og saklig data som passer til problemstillingen og arbeidet inngått i oppgaven. Begrepet validitet kan gjengis med gyldighet eller relevans. Det viser til tre forhold: målevaliditet, det vil si hvor godt benyttede indikatorer måler hva de er ment å måle, generaliserbarhet også kalt ekstern validitet og kausal validitet som er intern validitet. (Halvorsen, 2008, s.67)

Vi har også brukt mange kilder som underbygger og forteller oss det samme. Vi anser dette som en forsikring av kildene våre og styrker validiteten. Når det kommer til den viktigste informasjonen, har dette blitt dobbeltsjekket i de fleste tilfellene for å styrke oppgaven vår.

3.3 Oppsummering av metode

I dette kapitlet har vi sett på valg av metode, forskningsdesign og oppgavens reliabilitet og validitet. Vi har valgt å benytte oss av den kvantitative metoden gjennom å hente kvantitative data. Dette er fordi at man finner tilgjengelig informasjon om tall og utvikling gjennom flere år om faktorene som påvirker inflasjonen i Norge. Vi har også vurdert ulike

data sin reliabilitet og validitet, og funnet ut at dette er tilfredsstillende når det kommer til kvalitet i studien.

4.0 Analyse

Hvilke faktorer påvirker inflasjonen vår?

Inflasjon er en økning i prisene på varer og tjenester over en lengre periode. Det er flere faktorer som kan påvirke inflasjonen, her er noen av de viktigste:

1. Økonomisk vekst: Økt etterspørsel etter varer og tjenester som følge av økende økonomisk aktivitet kan føre til økte priser.
2. Økt lønnskostnader: ved lønnsøkning for arbeidstakere kan det føre til økte priser på varer og tjenester.
3. Valutakurser: Endringer i valutakurser kan påvirke inflasjonen ved at det blir dyrere å importere varer og tjenester.
4. Rentenivå: Endringer i rentenivået kan påvirke inflasjonen ved å påvirke etterspørselen etter lån og dermed økonomisk aktivitet.
5. Reguleringspolicyer: Reguleringer og skatter kan påvirke prisene på varer og tjenester.
6. Uventede hendelser: Naturkatastrofer, krig og andre uventede hendelser kan føre til økt etterspørsel etter varer og tjenester, noe som kan føre til endring i inflasjonen.

Det er viktig å understreke at hendelser og endringene som oftest må vare over et lengre tidsrom for at endringene skal skje, det er ingen hendelser som tilsier at inflasjonen oppstår direkte.

4.1.1 Økonomisk vekst

En av de mest sentrale faktorene som påvirker inflasjonen i Norge, er den som går på økonomisk vekst. Når det kommer til økonomisk vekst, ser vi på BNP. BNP står for

bruttonasjonalprodukt. Økonomisk vekst er den langsiktige veksten vi ser i BNP. Når vi ser på utviklingen den siste tiden har BNP for fastlands-Norge økt med 3.8% fra 2021 til 2022 målt i faste priser. Det har vært rekordhøy endring i nominelt BNP. Målt i løpende priser endret prisene seg med hele 32,2%. Dette er tilsvarende 1 358 milliarder kroner. Dette er den største veksten i et nasjonalregnskap. Det var en bred prisvekst, men den største prisveksten var på olje og naturgass. Ettersom dette er eksportvarer, har dette bidratt til at Norges handelsbalanse endte på 1 579 milliarder kroner i 2022 (Hirsch, 2023).

Økonomisk vekst, er en faktor som omhandler svært mye. For å få en bredere forståelse av den, bør man se på ulike årsaker til økonomisk vekst. For å forstå hvordan den økonomiske veksten påvirker inflasjonen i Norge, kan man først ta og sammenligne forskjellene i vekst mellom ulike land. Ved å gjøre dette, kan man se på tre ulike aspekter ved å se på forskjellene i produksjonsfaktorer, produktivitet og bakenforliggende årsaker.

Produksjonsfaktorer

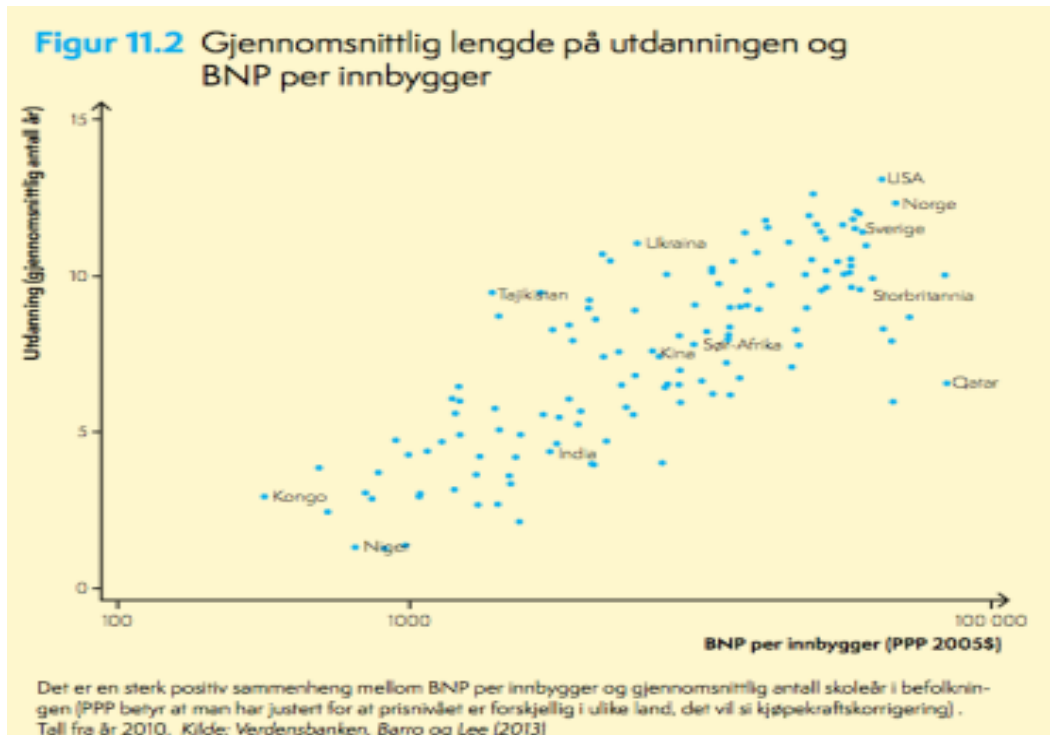
Produksjonsfaktorer handler om det som går på realkapital og humankapital. I nesten all produksjon brukes en eller annen form for realkapital i form av maskiner, bygninger og dataprogrammer. Jo mer realkapital en arbeider har til disposisjon i arbeidet sitt, desto høyere kan hans eller hennes produksjon bli. Kortere forklart, vil økt realkapital per sysselsatt være en viktig årsak til økonomisk vekst (Holden & Hansen, 2013, s.248).

Realkapital

Rike land som for eksempel Norge, har mye mer realkapital enn et fattig land, og er en viktig faktor bak forskjellen i produksjon og inntekt. Siden rike land som for eksempel Norge, har større produksjon og inntekt, vil dette medføre at de også har mer midler til disposisjon til investeringer. Dette fører videre til at rike land får en større økning i sin realkapital. Likevel kommer forskjellene i realkapital av det man kaller for sparerate. Et land som Norge, har høy sparerate, som videre medfører det å oppnå høy realkapital per sysselsatt og dermed høy inntekt per sysselsatt (Holden & Hansen, 2013, s.248). Derfor har det seg ofte slik at rike land forblir rike, mens fattige land, ofte omtalt som i-land, sliter med å bli rikere ettersom at utgangspunktet er vanskeligere.

Humankapital

Forskjeller i humankapital, altså kvaliteten på arbeidskraften, er også en viktig årsak til produksjon forskjeller mellom land. I fattige land er under- og feilernæring en grunn til svekket helse som fører til lavere produktivitet. I Norge er matmangel ikke et problem kontra den fattige delen av verden. Et annet viktig aspekt ved humankapital er det som går på utdanning og kvalifikasjoner. Det som figur 4.1 (se nedenfor) illustrerer, er at det er en positiv sammenheng mellom gjennomsnittlig lengde på utdanningen og BNP per innbygger når en sammenligner de ulike landene (Holden & Hansen, 2013, s.249).

Figur 4.1 Gjennomsnittlig lengde på utdanningen og BNP per innbygger

Dette er tall fra 2010 som viser at gjennomsnittlig skolegang i 2010 var rundt 12 år i Norge kontra noen få år i fattige land som Niger og Kongo. Den sterke sammenhengen mellom utdanning og BNP per innbygger kommer av flere årsaker. I for eksempel Norge har man lagt stor vekt på god skolegang for hele befolkningen, og det er i utgangspunktet obligatorisk skolegang fra 1. trinn - 10. trinn. I Norge satses det hardt på et ordentlig utdanningssystem. Denne sterke satsingen har ført til økte kvalifikasjoner for folk, og har vært en skikkelig bidragsyter til den sterke økonomiske veksten. Sammen med økt inntektsnivå, og mer avanserte produksjonsmetoder, har også behovet for utdanning økt

betraktelig. Ettersom at arbeidslivet stiller sterkere krav til arbeidstakernes kvalifikasjoner, åpner dette for et behov for flere års skolegang. Det er viktig at vi det stilles store krav til skolegang i arbeidslivet slik at man kan holde seg konkurransedyktig. Dette gjelder kanskje spesielt bedrifter og organisasjoner som samarbeider eller ansetter og konkurrerer med hele verden. (Holden & Hansen, 2013, s.249).

Det er viktig at man også gir opplæring og evner å holde skolegang og utdanning aktuelt for befolkningen. Det vil alltid være en diskusjon om man evner å gi innbyggerne riktig og relevant opplæring og balansen mellom teori og praksis, vil alltid kunne debatteres i dagens samfunn.

Produktivitet

Produktivitet er det andre aspektet man kan se på når det kommer til den økonomiske veksten i Norge, sammenlignet litt med andre land. Produktivitet er produksjonsnivået sett i forhold til bruken av produksjonsfaktorer. Amerikanske og norske arbeidstakere ligger på toppen i verden når det gjelder produktivitet i år 2009. Det høye produktivetsnivået som har vært i Norge opp gjennom årene henger sammen med at naturressursen olje utvinnes (Holden & Hansen, 2013, s.250).

For å få en dypere forståelse av begrepet produktivitet. For å forstå hvordan det kan forekomme at jobber med ulik produktivitet bør man se på to faktorer. Disse to faktorene er det som går på teknologi og effektivitet. Teknologi, her definert som kunnskap om hvordan produksjonsfaktorer kan omdannes til produksjon. Effektivitet, her definert som hvor effektivt teknologien og produksjonsfaktorene faktisk brukes i produksjonen (Holden & Hansen, 2013, s.250).

De bakenforliggende årsakene

Etter å ha sett på produksjonsfaktorer, realkapital og humankapital, teknologien og effektiviteten i økonomien generelt og i Norge, kan det være greit å se på de bakenforliggende årsakene når det gjelder disse faktorene. Hvorfor har det seg sånn at Norge har bedre tilgang på produksjonsfaktorer eller et betraktelig høyere nivå på

teknologi og effektivitet enn andre land? Hvis man tar for seg verden som en helhet, har/ og er, teknologiske fremskritt en av hoveddrivkraften bak den økonomiske veksten i verden generelt, og i Norge.

Man ser spesielt i arbeidslivet at det finnes moderne teknologiske produkter som ikke fantes for 50-100 år siden. Man kan på mange måter si at teknologisk utvikling kan skje på to ulike måter. Den ene måten går på utvikling ved gode ideer, prøving og feiling i praktisk bruk. Den andre måten går på mer rendyrket vitenskapelig forskning. Man kan på mange måter si at teknologisk utvikling er på ulike måter svært forskjellig fra andre kilder til økonomisk vekst. For eksempel gjennom økt tilgang på produksjonsfaktorer (Holden & Hansen, 2013, s.251).

Norge er et land med høy teknologisk utvikling. Innen olje- og gassindustrien, den maritime sektoren, energisektoren samt fiskeri og havbruk, har Norge en sterk posisjon på verdensbasis. I tillegg til dette, har landet en helse- og velferdsteknologi som er godt utviklet. Norge er et land som også har vært tidlig ute med utvikling av teknologi innen disse områdene: fornybar energi, karbonfangst og -lagring, og elektrifisering av transportsektoren. I tillegg til dette har majoriteten av den norske befolkningen tilgang til bredbånd og mobiltelefoni. Dette har også bidratt til at flere ulike sektorer har en økende trend mot digitalisering og automatisering.

For å få en dypere innsikt i hvordan produksjon, produksjonsfaktorer og produktivitetsnivå ser ut i Norge, kan man sammenligne dem med andre land. Det er viktig å påpeke at tallene i tabellen måles som andel av nivået i USA. Kolonne 1 viser BNP per arbeider y , imens kolonne 2 viser realkapital per arbeider k , kolonne 3 viser humankapital per arbeider h , kolonne 4 viser produksjonsfaktorer $k^{1/3} h^{2/3}$ imens kolonne a viser produktivitetsnivået (Holden & Hansen, 2013, s.263).

Land	BNP per arbeider, y	Realkapital per arbeider, k	Humankapital per arbeider, h	Produksjonsfaktorer $k^{(1/3)}h^{(2/3)}$	Produktivitet, A
USA	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Norge	1,12	1,32	0,98	1,08	1,04
Storbritannia	0,82	0,68	0,87	0,80	1,03
Canada	0,80	0,81	0,96	0,91	0,88
Japan	0,73	1,16	0,98	1,04	0,70
Sør-Korea	0,62	0,92	0,98	0,96	0,64
Tyrkia	0,37	0,28	0,78	0,55	0,68
Mexico	0,35	0,33	0,84	0,61	0,56
Brasil	0,20	0,19	0,78	0,48	0,42
India	0,10	0,089	0,66	0,34	0,31
Kenya	0,032	0,022	0,73	0,23	0,14
Malawi	0,018	0,029	0,57	0,21	0,087

Tabell 4.1 viser produksjon, produksjonsfaktorer og produktivetsnivå i ulike land.

Kolonne 1 forklart: Som man kan se viser kolonnen produksjonen per arbeider med symbolet y , som blir målt ved BNP per arbeider. Her brukes kjøpekraftskorrigererte priser slik at man tar hensyn til at prisnivået er forskjellig i ulike land. Man kan se at BNP per arbeider lå på 112 prosent av nivået i USA. Årsaken til dette ligger i Norges store oljeinntekter (Holden & Hansen, 2013, s.263).

Kolonne 2 forklart: Denne kolonnen viser realkapitalen per arbeider, k . I tabellen ser vi at kun Norge og Japan, er de to eneste landene som har mer realkapital per arbeider enn USA (Holden & Hansen, 2013, s.263).

Kolonne 3 forklart: Kolonne 3 viser humankapitalen per arbeider, h . Humankapitalen er i utgangspunktet beregnet gjennom gjennomsnittslengden ved skolegangen. Her blir verdien av et år ekstra på skolen blir satt lik økning i lønn som en lengre skolegang i mange tilfeller gir. Her er verdien av de første fire satt til en økning på 13,4 prosent, mens hvert av de neste fire til 10,1 prosent, og hvert av de fire neste til 6,8 prosent (Holden & Hansen, 2013, s.263).

For å ta utgangspunkt i et annet land enn Norge, kan man for eksempel se på Kenya. Tallet for humankapitalen i Kenya tilsvarer det samme som en skolegang på 7,6 år. Dette gir $H = 1,134^4 * 1,101^{3,6} = 2,34$. Med andre ord, humankapitalen er på 2,34 prosent. For USA der gjennomsnittlig skolegang var 12,2 år, får man humankapital = $1,134^4 * 1,104^4 *$

$1,068^{4.2} = 3.20$. Videre vil humankapital- nivået i Kenya være $2,34/3,20 = 0,73$ som vi ser i kolonne 3 på tabellen. Tallet 0,73 vil si 73 prosent av nivået i USA. For Norges del ser vi at human-kapital per arbeider ligger på 0,98 (Holden & Hansen, 2013, s.263).

Kolonne 4 forklart: Denne kolonnen viser sammenveining av produksjonsfaktorene som baseres på et geometrisk gjennomsnitt der realkapital har vekt $1/3$, og humankapital har vekt $2/3$. Hvis man ser på produksjonsfaktorene til Kenya, kan vi finne de ved å ta $(0,022)^{1/3} (0,73)^{2/3} = 0,23$. Med andre ord, vil dette si at produksjonsfaktorene samlet sett ligger på 23 prosent av nivået i USA. Det er viktig å påpeke at i beregningen over utgir humankapital dobbel vekt av realkapitalen. For Norge ser man at produksjonsfaktorene ligger på 1,08. (Holden & Hansen, 2013, s.263).

Kolonne 5 forklart: Denne kolonnen viser produktivetsnivået, A, definert som forskjell mellom produksjonsnivå som ikke kan forklares med forskjeller i produksjonsfaktorer. For å beregne A tar man utgangspunkt i en produktfunksjon der produksjonen per arbeider, y, er lik produktivetsnivået A multiplisert med sammenveiningen av produksjonsfaktorer. Dette vil si at $y = Ak^{1/3} h^{2/3}$. Fra denne ligningen finner vi A ved å dele på $k^{1/3} h^{2/3}$ på begge sider av likhetstegnet slik at man får $y/k^{1/3} h^{2/3} = A$. For Kenya vil man finne produktivetsnivået ved å ta $0,032 / (0,022^{1/3}) (0,73)^{2/3} = 0,032/0,23 = 0,14$. Dermed har vi funnet ut at produktivetsnivået i Kenya er 14 prosent av nivået i USA. For Norges del finner vi ut at produktivetsnivået er 1,04 (Holden & Hansen, 2013, s.263).

Hvis BNP målene for den norske befolkningen øker, vil de gi oss mer penger. Når dette forekommer vil etterspørselen etter varer og tjenester øke. Når dette skjer vil bedrifter kunne justere prisnivået sitt opp ettersom etterspørselen er større. Da vil prisene på varer og tjenester øke og vi vil få et økt prisnivå fra tidligere. Når dette skjer vil pengene være mindre verdt, og det du kunne kjøpe for en viss pris tidligere kan man ikke kjøpe til samme pris lenger. På denne måten øker inflasjonen med tanke på økonomisk vekst og i tråd med de ulike faktorene nevnt ovenfor (Holden & Hansen, 2013, s.263).

Når det kommer til økonomisk vekst, kan dette føre til økt etterspørsel etter varer og tjenester. En økning i etterspørselen etter varer og tjenester, kan føre til økte priser og inflasjon. Likevel er det viktig å påpeke at økt produksjon og produktivitet, kan føre til lavere kostnader som igjen påvirker at inflasjonen blir lavere. Derfor skal vi se på flere faktorer samtidig for å forstå hva som påvirker inflasjonen.

4.1.2 Arbeidskraftkostnader

Økt lønnskostnader: ved lønnsøkning for arbeidstakere kan det føre til økte priser på varer og tjenester. Når det kommer til arbeidskraftkostnader, omhandler dette hovedsakelig lønn. Når det kommer til endringer i lønn kan man se fra november 2021 til november 2022 at denne har økt med 4,6%. Når lønningene stiger er det en av faktorene til en økende inflasjon. Dette er fordi at vi får større kjøpekraft og pengemengden vil være større enn ved lave lønninger (ssb.no, 2023).

En annen faktor som kan ha påvirkning på inflasjonsnivået i Norge, er det som omtales som arbeidskostnader. Når det kommer til arbeidskostnader, omhandler dette hovedsakelig lønn. I tabellen under kan vi se fem ulike kolonner som er med på å få et bredere innblikk i hva denne faktoren innebærer.

A	B	C	D	E
årstall	snitt	Lønns- vekst	inflasjon	reallønnsøkning
2022	664700	4,7 %	5,8 %	-1,1 %
2021	635000	4,4 %	3,5 %	0,9 %
2020	608200	2,3 %	1,3 %	1,0 %
2019	594600	3,6 %	2,2 %	1,4 %
2018	573800	3,1 %	2,8 %	0,3 %
2017	556800	2 %	1,9 %	0,1 %
2016	546000	1,0 %	3,5 %	-2,5 %
2015	540500	3,1 %	2,2 %	0,9 %
2014	524200	3,1 %	2,1 %	1,0 %
2013	504600	3,9 %	2,1 %	1,9 %
2012	484700	4,1 %	0,8 %	3,3 %
2011	465100	4,2 %	1,2 %	2,9 %
2010	448500	3,7 %	2,5 %	1,2 %
2009	430500	4,2 %	2,1 %	2,1 %

Tabell 4.2 viser gjennomsnittlig lønnsutvikling, lønnsvekst, inflasjon og reallønnsøkning (Pedersen, 2023)

Litt informasjon om selve tabellen:

SSB produserer den “offisielle” lønnsstatistikken, lønn er gjennomsnittslønnen som består av avtalt lønn, uregelmessige tillegg og bonus (Pedersen, 2023)

SSB definerer de ulike lønnsartene som: avtalt månedslønn, uregelmessige tillegg, bonus og overtidsgodtgjørelse (ssb.no, 2023).

I utgangspunktet oppgis alle tall på en månedlig basis. I tabellen er tallene multiplisert med 12 for å få årsbeløpet (Pedersen, 2023).

Tallene for statistikken i tabellene går tilbake i 2015. Fra 2009-2014 er tallene beregnet av smartepenger ut fra lønnsøkninger i prosent, som er hentet ut fra andre statistikker som man finner på SSB (Pedersen, 2023). I 2015 kan man se at lønnsøkningen er på 3,1 prosent. Da er snittet for 2014 beregnet ved å nedjustere den med 3,1 prosent.

Kolonne nummer én: viser årstall fra år 2009-2022.

Kolonne nummer to: Denne kolonnen viser gjennomsnittlig lønnsutvikling de siste 13 årene. Som man kan se i tabellen, har den gjennomsnittlige lønnsutviklingen økt hvert år. Med andre ord har lønningene i Norge hatt en økning hvert år siden år 2009. For å finne ut hvor mye den gjennomsnittlige lønnsutviklingen var fra år 2021-2022 kan man ta $664\,700 - 635\,000 = 29\,700$. Dette forteller oss at den gjennomsnittlige lønnen har økt med 29 700 kr fra år 2021-2022 (Pedersen, 2023).

Kolonne nummer tre: I kolonne nummer tre ser man lønnsveksten i prosent (Pedersen, 2023).

Kolonne nummer fire: Hvis man ser på kolonne nummer fire, viser denne inflasjonen i Norge de siste 13 årene. Man kan se at inflasjonen var på hele 5,8 prosent i 2022, kontra 0,8 prosent i 2012 (Pedersen, 2023).

Kolonne nummer fem: Denne kolonnen viser reallønnsøkningen i prosent i Norge fra 2009-2022. Når det kommer til faktoren som handler om arbeidskraftskostnader, er reallønn et begrep som vi nærmere forklarer i neste avsnitt (Pedersen, 2023).

Begrepet reallønn og nominell lønn er viktige begreper å forstå hvis man skal forstå lønn i tråd med inflasjon. Reallønn handler om at man kan kjøpe lik mengde varer og tjenester. Hvis inflasjonen minker verdien vår, må økningen tilsvare slik at man fortsatt har lik tilgang til samme varer og tjenester. Når det gjelder nominell lønn, blir verdien angitt i kroner og ører (Pedersen, 2023).

Hvorfor stiger lønningene? Hovedsakelig skjer lønnsøkninger hele tiden, men hva som bidrar til å presse lønningene opp, skal vi prøve å se nærmere på nå. En av de største grunnene for dette er inflasjonen i seg selv, da Norge har et inflasjonsmål på ca. 2% betyr dette enkelt forklart at pengene blir mindre og mindre verdt med tiden. Derfor skaffer man seg et ønske om at hvert fall lønninger skal stige i tråd med denne inflasjonsraten. Da vil man fortsatt kunne ha like stor kjøpekraft som tidligere (ssb.no, 2023).

Lønn blir derfor en sentral faktor for å forstå hvorfor inflasjonen endrer seg. Hovedpoenget er at reallønna skal være lik. Hvis man gjør en type arbeid, er forventningene til at man skal kunne kjøpe de samme varer og tjenester i dag, som de forventningene man møter ved samme arbeid i morgen. Hvis prisene på mat, strøm, energi, olje og gass øker vil dette bidra til at den nominelle lønnen må øke tilsvarende mye. Dette vil da resultere i høyere økonomisk aktivitet. Flere penger vil være i omløp og flere penger trenger å trykkes for at alle skal kunne bruke mer. når en slik situasjon oppstår, vil inflasjonen øke.

Et problem som kan oppstå, er at ettersom bedrifter vet at vi får mer penger, presser de prisene enda høyere. Er det nødvendige goder som for eksempel mat og strøm, vil man ikke kunne velge dette bort heller. Da vil man i teorien kunne presse prisene uendelig mye.

4.1.3 Valutakurser

Ved endringer i valuta vil prisene enten øke eller synke med tanke på import og eksport av varer og tjenester. Hvis verdien på den norske kronen går ned vil importvarer bli dyrere, men på den andre siden vil eksportvarene bli mer konkurransedyktige, ettersom de blir rimeligere. Det er en faktor som bidrar til at inflasjonen trenger å styres. Dette skjer ved for eksempel renteendringer (Holden & Hansen, 2013, s.230).

Import og eksport er påvirket av valutakursene i Norge. Når det gjelder eksport vil det være gunstigere om valutaen er svak. Da vil det være større etterspørsel fra utlandet, dette er fordi at når valutaen er svak betyr det at det blir billigere for utenlandske bedrifter å handle i Norge. Den motsatte effekten vil da forekomme ved sterk valuta, da vil det ikke være like stor etterspørsel ettersom varene blir dyrere for utenlandske selskaper (Holden & Hansen, 2013, s.230).

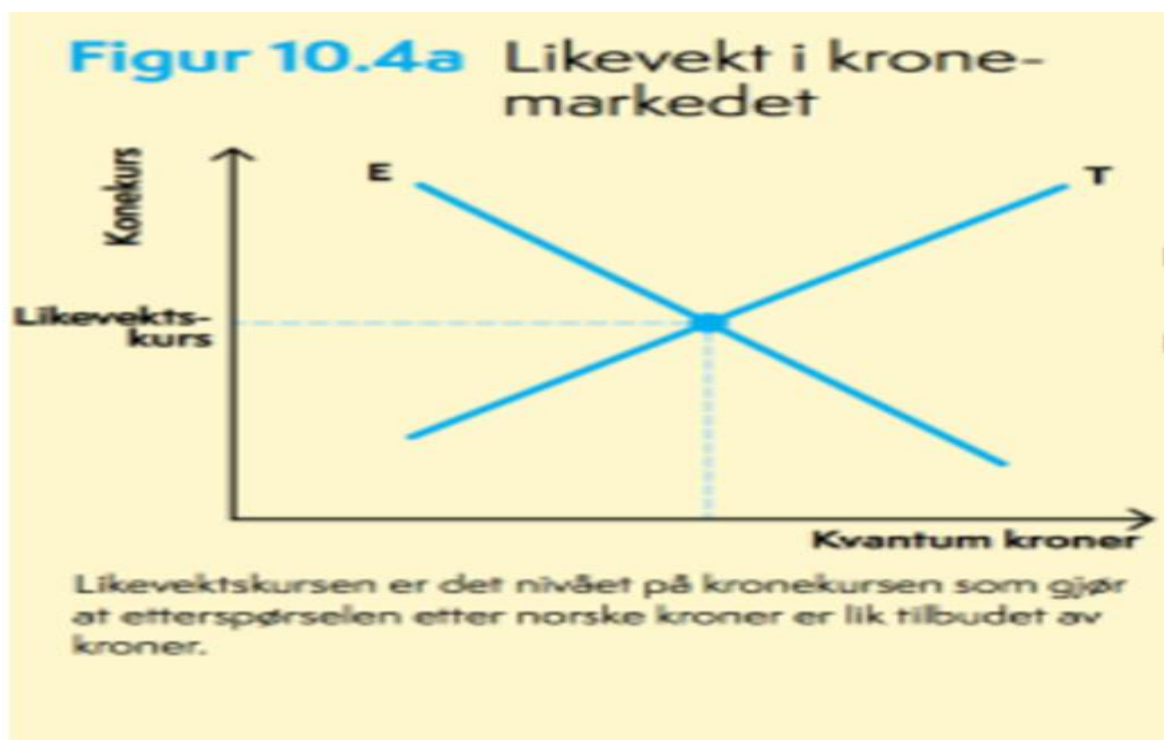
På en annen side kan endringer i valutaen påvirke mengden skatt Norge kan kreve. Norge er preget av et land som tjener store mengder på olje og gass. Dette gjøres ofte i dollar. Når kronen er svak betyr dette at staten vil få mindre inn enn ved en svak krone. Ettersom skatten betales i NOK. De store selskapene vil da drive sin handel av olje med dollar, og må veksle mindre enn tidligere for å dekke skatteutgiftene. Her skiller Norge seg spesielt ut fra andre skandinaviske land, ettersom olje og gass er en såpass stor del av den norske økonomien. Det betyr at norsk økonomi er svært avhengig av at den norske kronen holder seg stabil og sterk slik at man både kan anta og estimere hva slags inntekter og verdier som vil komme inn, men også at man får mest mulig inn i skatt. Det kan i beste og verste fall være med på å påvirke endringene i avgiftene.

Det er også viktig å påpeke en viktig aktør i valutamarkedet, altså sentralbanken. Sentralbanken utsteder penger, og derfor kan den ha en svært stor innflytelse på valutakursen (som er prisen på et lands penger), målt i et annet lands pengeenhet. I Norge har vi det som kalles for flytende valutakurs. Dette betyr at valutakursen blir bestemt ved likevekten mellom tilbud og etterpørsel. Det andre alternativet er det som heter fast valutakurs. Ved en fast valutakurs er det regjeringen eller sentralbanken som bestemmer hva valutakursen skal være.

(Holden & Hansen, 2013, s.229)

Myndighetene kan også påvirke valutakursen ved bruk av tre virkemidler. Det ene virkemiddelet er det som går på styringsrenten. Hvis Norges Bank eventuelt bestemmer seg for å øke styringsrenten, vil det bli mer attraktivt å investere i landets egen valuta, og den vil normalt styrkes. Det andre virkemiddelet myndighetene kan ta i bruk er det som heter valutaintervensjoner. Det vil si sentralbankens kjøp og salg av valuta. Det tredje virkemiddelet som myndighetene kan påvirke valutakursen med, er kapital og valutareguleringer. Dette vil si begrensninger på utlendingers mulighet til å plassere penger eller låne penger i landet. Norge er et land som derimot har fjernet kapital og valutareguleringene som kunne brukes til å påvirke valutakursen. Dette vil si at det som går på kapital og valutareguleringer, er et mindre aktuelt virkemiddel å bruke (Holden & Hansen, 2013, s.231).

Som nevnt tidligere i dette kapitlet, er Norge et land med flytende valutakurs. Dermed er renten det viktigste virkemiddelet. Ved flytende valutakurs bestemmes kursen på norske kroner i valutamarkedet ved at tilbud av norske kroner må være lik etterspørselen. Som vi kan se i figuren under, illustreres dette ved en fallende etterspørselskurve og stigende tilbudskurve (Holden & Hansen, 2013, s.232).

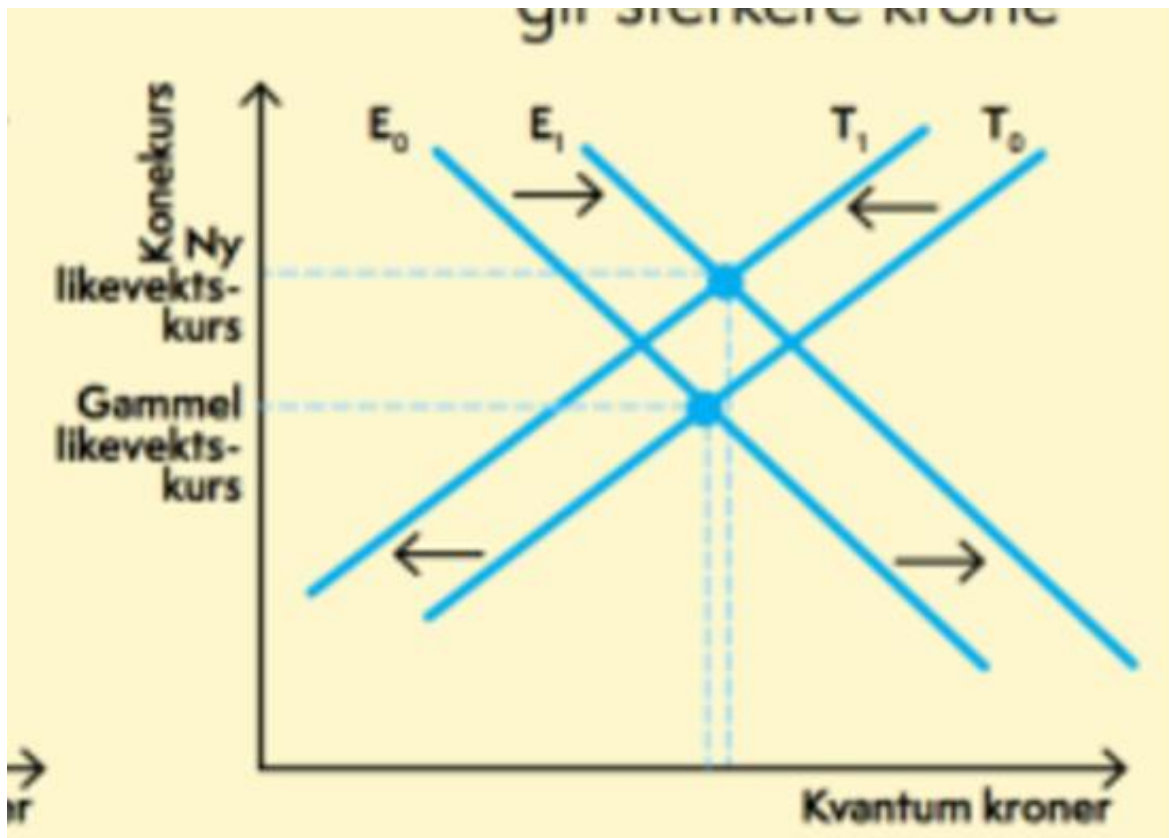

Figur 4.2 viser Likevekt i kronemarkedet

Det er også viktig å påpeke at kronekursen kan endres dersom det skjer endringer i faktorer som gjør at etterspørselen eller tilbudskurven skifter i diagrammet. Et eksempel kan være at det er gode tider for norske eksportbedrifter og at norsk eksport stiger. Dette vil føre til økt etterspørsel etter norske kroner. Vi vil dermed få et skifte i etterspørselskurven etter kroner mot høyre, og kronen styrkes (Holden & Hansen, 2013, s.232).

En annen viktig faktor er renteforskjellen mellom Norge og utlandet. Det vil si rentenivå Norge minus rentenivået i utlandet. La oss si at rentenivået i Norge økes sammenlignet med rentenivået i utlandet. Ved hjelp av kurven under kan man se hvordan økt renteforskjell gir sterkere krone (Holden & Hansen, 2013, s.232). Dette er det som omtales som flytende pengepolitikk, og er et eksempel på en form innenfor pengepolitikken. Denne formen for pengepolitikk samt andre fremgangsmåter som "fastkurspolitikk" vil bli drøftet senere i besvarelsen.

Økt rentenivå i Norge sammenlignet med utlandet fører til at det blir mer lønnsomt å plassere midler i norske kroner. Dette vil føre til at utlendinger veksler om valuta til norske kroner, slik at etterspørselen øker som vi kan se i figur 4.3 under. I tillegg til dette velger nordmenn å beholde norske kroner istedenfor å veksle om til en annen valuta. Som vi kan se i figur 4. vil dette føre til at tilbudskurven skifter mot venstre ettersom at tilbudet av kroner reduseres. Totaleffekten av dette er at kronekursen øker, det vil si at kronen styrker seg (Holden & Hansen, 2013, s.232).

Figur 4.3 viser at økt renteforskjell gir sterkere krone

Flytende valutakurs og inflasjonsmål

Årsaken til alle forklaringene ovenfor faller ned til det som går på flytende valutakurs og inflasjonsmål. Norge er et land som har et inflasjonsmål for pengepolitikken. Pengepolitikk handler i korte trekk om hvordan renten påvirker økonomisk vekst i inflasjon. Dette skal vi se nærmere på senere i oppgaven (Holden & Hansen, 2013, s.233).

Ved inflasjonsmål vil sentralbanken styre renten etter å nå inflasjonsmålet. Derimot vil sentralbanken vanligvis ikke forsøke å nå spesielle mål for valutakursen. Likevel vil ikke sentralbanken neglisjere hva som skjer med valutakursen. Dersom endringer i Norges

valutakurs svekkes kraftig, vil importprisene stige og inflasjonen i landet øker. Dermed krever lav og stabil inflasjon vanligvis en stabilitet i valutakursen (Holden & Hansen, 2013, s.233).

4.1.4 Rentenivå

- Status inflasjon i januar 2023:
- Uten strøm-støtte ville inflasjonen vært på 8.1%.
- Kjerneinflasjonen er på 6.4%, den har aldri vært høyere. ifølge e24
- Fra januar 2022 til januar 2023, steg prisene på 12% på matvarer og alkoholfrie drikkevarer (Gussiås, N. D. & Malm, M. Hagemansen. J. 2023).

Dette omhandler hovedsakelig styringsrenten og hva slags funksjon den har. I tillegg til styringsrenten, har Norge også en rente som heter D-lånsrente. D-lånsrente (dagslånrente), dette er den renten bankene må betale hvis de har en negativ saldo på slutten av dagen. Da må bankene låne slik at de går i 0 som en slags sikkerhet over natten. Denne renten er høyere enn styringsrenten. Som vi kan se på oversikten nedenfor ligger denne på ca. 1 prosentpoeng høyere enn styringsrenten.

Det finnes også en rente som heter Reserverenten. Denne renten er den som sentralbanken betaler på ulike bankers innskudd i sentralbanken. Når det kommer til reserverente, blir dette på en måte motsatt av D-lånsrenten, der hvis man har større innskudd i Norges bank enn man trenger over natten, vil banken få renter på dette. Denne ligger på 1,75% som er ett prosentpoeng under dagens styringsrente som var i 21 mars i 2023 (Norges Bank, 2023)

- Styringsrente: 2.75%
- D-lånsrente: 3.75%
- Reserverente: 1.75%

Hvilken måte påvirker rentenivået inflasjonen i Norge?

Rentenivået viser til den gjeldende rentesatsen som blir satt av sentralbanken i et land. I Norges tilfellet vil jo dette være Norges Bank. Så for å forstå på hvilken måte rentenivået påvirker inflasjonen i Norge, må man se på endringene som skjer i rentenivået. Kort forklart, hvis man setter høyere rentenivå, er dette med å dempe (redusere) inflasjonen. Dette vil jo også si at lavere rentenivåer, kan bidra til økning i inflasjonen (Norges Bank, 2023).

Høyt rentenivå

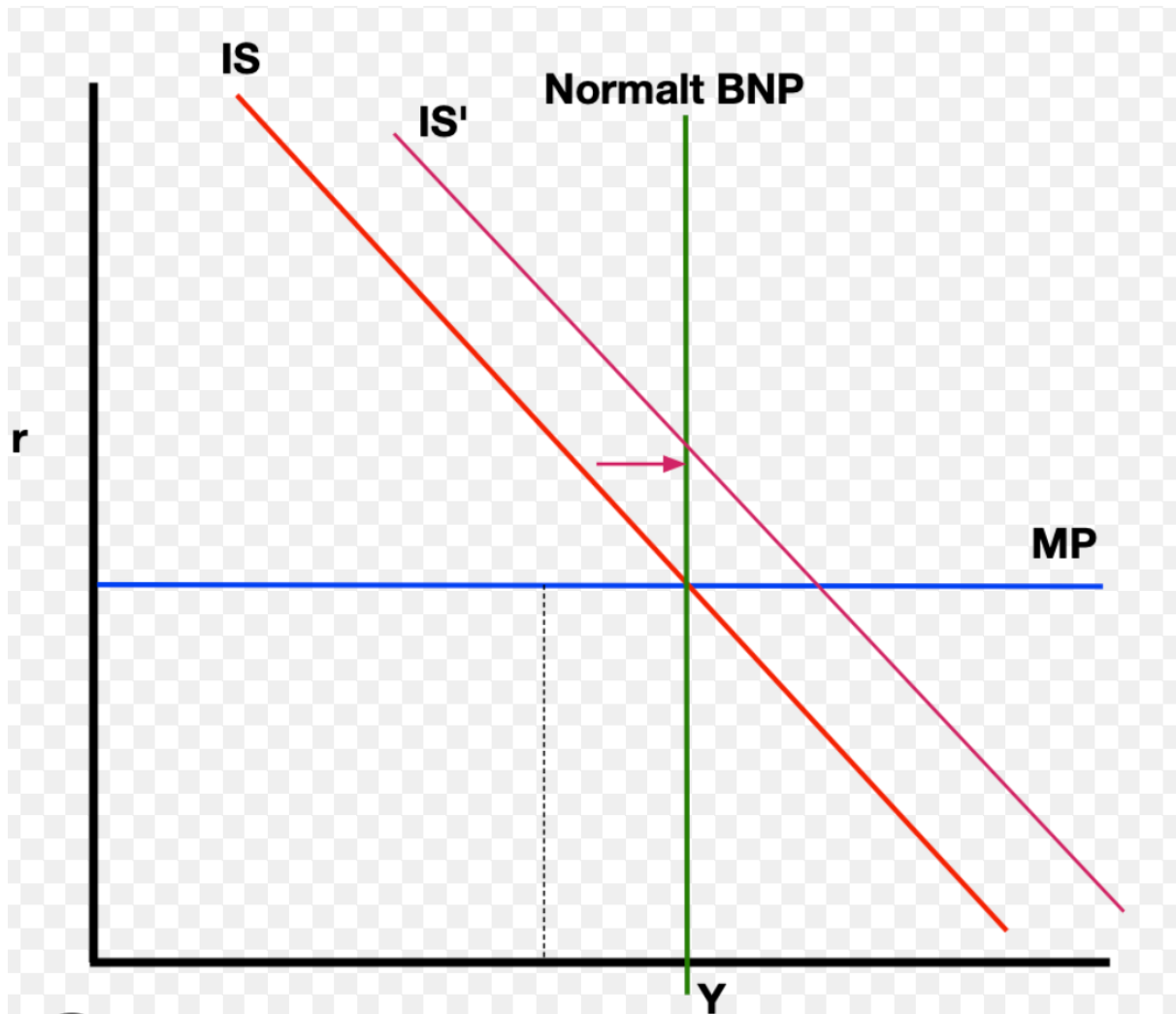
For å få en bedre forståelse av hvordan renten fungerer, må man se på hva som skjer når det er et høyt rentenivå kontra lavt. Det som skjer ved en høyere, er at det vil bli dyrere å låne penger. Når det blir dyrere å låne penger vil dette føre til at etterspørselen etter varer og tjenester blir redusert. Dette vil ha en effekt på inflasjonen. Effekten vil bli at prisene faller, og som dermed reduserer inflasjonen. En høyere rente vil også påvirke investeringer. Dette vil føre til at investeringer blir mindre lønnsomme. Når investeringene blir mindre lønnsomme, vil dette påvirke produksjonen med at den reduseres (Rotbakken-Gundersen, 2023). Dette vil også føre til at inflasjonen reduseres. Nedenfor vil høyt rentenivå illustreres ved hjelp av IS- og MP -modellen.

Lavt rentenivå

Et lavt rentenivå vil ha en motsatt effekt enn det et høyere rentenivå vil ha. Et lavt rentenivå kan bidra til en økning i etterspørselen etter varer og tjenester. Det som skjer da, er at det vil bli billigere å låne penger for å investere. Dette kan bidra til økt etterspørsel og høyere priser. Hvis dette skjer, vil det bidra til å øke inflasjonen. Det er også viktig å nevne at et lavt rentenivå, kan føre til svekking i valutakursen. En svekkelse i valutakursen kan gjøre importerte varer dyrere. Dermed vil dette bidra til økt inflasjon (Holden & Hansen, 2013, s.210).

For å oppsummere det viktigste når det kommer til rentenivået, så er det Norges Bank som setter rentenivået gjennom styringsrenten. Ulike endringer i styringsrenten vil føre til at

rentene på lån og innskudd i bankene påvirkes. Dermed påvirker dette den norske økonomien generelt og inflasjonen. Litt senere i oppgaven vil vi presentere pengepolitikk, der renta og sentralbanken har en sentral rolle.

Figur 4.4 viser IS kurven

IS-kurven står for "Investment-Saving", eller oppsparte midler på norsk og beskriver forholdet mellom rentenivået og nivået på bruttonasjonalproduktet. Kurven viser hvordan investeringene og sparing i en økonomi avhenger av rentenivået, og hvordan disse faktorene igjen påvirker produksjonsnivået i økonomien. En økning i rentenivået vil føre til at investeringene synker, og dermed at også produksjonsnivået vil synke. Det er viktig å påpeke at dette ikke skjer straks ved en endring i en av variablene, men at over tid vil endringen som har blitt beskrevet ovenfor forekomme (IS/LM-modellen, 2016).

MP-kurven står for "Money Supply-Price" og beskriver forholdet mellom pengemengden i økonomien og prisnivået (IS/LM-modellen, 2016). Kurven viser hvordan endringer i pengemengden påvirker prisnivået. En økning i pengemengden vil føre til at prisene i økonomien også øker.

Når det gjelder rentenivået, vil en økning i renten føre til en bevegelse langs IS-kurven fra høyere investeringsnivå til lavere investeringsnivå. Dette vil igjen føre til en lavere produksjon i økonomien. Samtidig vil en økning i rentenivået føre til at det blir dyrere å låne penger, og dermed redusere pengemengden i økonomien. Dette vil igjen føre til en bevegelse langs MP-kurven, fra høyere prisnivå til lavere prisnivå. Dermed vil en økning i rentenivået føre til både lavere produksjon og lavere prisnivå i økonomien (IS/LM-modellen, 2016).

4.1.5 Regulerings policyer

Dette omhandler reguleringer av blant annet skatter. Øker man skattene, vil man få mindre, og den økonomiske situasjonen vil ikke forbedres. Det blir mindre penger i omløp, noe som kan sende oss inn i en lavkonjunktur, da vil det tas nye grep. Det kan også forekomme reguleringer som demper konkurransen, og bidrar på den måten at nyetableringer vil være mer krevende enn tidligere. Satt på spissen kan for mange reguleringer også bidra til at man havner i en lavkonjunktur (Konkurranselov og regulering, 2014). Hva slags grep og tiltak som man kan forvente i slike situasjoner, vil bli drøftet senere i dette analysekapittelet.

4.1.6 Uventede hendelser

Innenfor dette punktet vil hendelser som Corona pandemien, krig og ulike naturkatastrofer falle under. Naturkatastrofer kan oppstå, og flere ulike scenarioer kan påvirke inflasjonen. Hvis det oppstår orkaner, jordskjelv eller andre lignende hendelser, kan det begrense tilgang eller ødelegge ulike områder av betydning. Eksempler på ulike områder som kan påvirkes av uventede hendelser er dyrkbar jord, fabrikkområder og veier. Dette vil gi oss

mindre tilgang på hovedsakelig råvarer, men det kan også oppstå problemer med frakt. Dette kan føre til at prisene på akkurat disse varer og tjenestene stiger. Videre kan dette være en faktor til at inflasjonen stiger. Et annet eksempel på en uventet hendelse, er finanskriser. Da kan man havne i en situasjon der staten ønsker å holde den økonomiske aktiviteten oppe og trykker større mengder penger. Over litt lengre tid vil dette føre til at inflasjonen stiger (Norges Bank, 2021).

Eksempel på hva hvordan krig kan påvirke inflasjonen (sett i tråd med pågående krigen mellom Russland og Ukraina)

Rapporten i denne artikkelen viser at det har vært en nedgang i økonomisk aktivitet. Dette har påvirket handel og utvikling. Krigen har ført til at prisene på varer og tjenester har økt, noe som er grunnen til at viktige ressurser har blitt stoppet, samt at kommunikasjonslinjer har vært nede. Dette har påvirket mange bedrifter sine muligheter til å drive normalt og kunne investere som tidligere.

Rapporten peker også på at landet med nabolandet ikke har drevet normal handel. Spesielt ettersom det har vært problematisk for Ukraina og land i nærområdet og transportere varer inn og ut. Som har stoppet store deler av handelen.

I 2011 var Ukraina den 3. største kornprodusenten i verden. Dette påvirker verden og Norge sin økonomi direkte ettersom korn er en viktig råvare i mange produkter. Det er flere bedrifter som avhenger av korn i sin bedrift. Det blir derfor store ringvirkninger ved at den 3. største produsenten av korn ikke kan drive som tidligere.

4.2 Stabiliseringspolitikk

For å holde et stabilt aktivitetsnivå i den norske økonomien finnes det en rekke tiltak norske myndigheter kan gjøre for å holde inflasjonen på et lavt og stabilt nivå. Stabiliseringspolitikk er offentlige tiltak som brukes for å bevare stabilitet i den norske økonomien. Hovedformålet i stabiliseringspolitikken er å motvirke konjunktursvingninger i økonomien vår. Dette kan man gjøre ved hjelp av hovedsakelig to ulike økonomiske retninger, pengepolitikk og finanspolitikk. Stabiliseringspolitikken tar i bruk noen visse indikatorer når man skal vurdere hva slags tiltak som gir størst mulig økonomisk stabilitet. De mest fremtredende indikatorene er arbeidsledighet, inflasjon, ulike konkurransevne indikatorer og driftsbalansen med utlandet.

<https://snl.no/stabiliseringspolitikk>

For å få et bredere innblikk i hvordan stabiliseringspolitikken fungerer, kan man gjøre rede for hvordan finanspolitikken påvirker den norske økonomien.

Finanspolitikk og stabiliseringspolitikk

Offentlig sektor

I 2012 utgjorde den offentlige sektoren litt under 30 prosent av samlet sysselsetting. I tillegg til dette, har det offentlige store utgifter til trygder og overføringer, slik at de offentlige utgiftene utgjør 45 prosent av BNP. Ettersom at det offentlige har en sterk posisjon i den norske økonomien, innebærer dette et viktig stabiliserende element. I for eksempel en nedgangskonjunktur går det gjerne dårligere i store deler av det private næringslivet. I en nedgangskonjunktur, faller den norske produksjonen, noe som fører til at det blir færre jobber. Videre fører jo dette til mindre inntekter til husholdninger. Dette fører jo til at husholdningene reduserer sitt forbruk av varer og tjenester. Den offentlige etterspørselen derimot, er gjerne mer stabil. Dette er noe som demper svingningene i økonomien (Holden & Hansen, 2013, s.170).

Skatte - og trygdesystemer har en viktig stabiliserende funksjon. Dette er fordi at regelverket er stabilt, med stabile skattesatser og trygderegler, slik at endringer som skjer i lønnsinntekter og forbruk slår fullt ut i endringer i skatter og avgifter. En del av utgiftene til det offentlige følger automatisk ulike lover og regler. I nedgangskonjunktur øker jo arbeidsledigheten, og arbeidere som mister jobben eller blir permitterte, har rett på

arbeidsledighetstrygd. Likevel øker andre økonomiske problemer i nedgangskonjunktoren. Det offentlige får økte utgifter i sosial stønad.

I tillegg til den automatiske stabiliseringen som vi nå har sett på, kan myndighetene gjennomføre nye tiltak for å påvirke økonomien. Myndighetene kan øke offentlige kjøp av varer og tjenester som videre fører til økt produksjon og sysselsetting i økonomien. Dette fører til: Økte inntekter til husholdningene, som igjen fører til økt forbruk. Myndighetene kan også øke husholdningenes inntekter direkte ved å øke trygd eller redusere skatter og avgifter. Dette vil føre til økt forbruk som fører til økning i BNP. Tilsvarende vil: Redusert offentlig kjøp av varer og tjenester, redusert trygd og økte skatter og avgifter føre til reduksjon i etterspørselen. Dette vil jo da føre til at BNP reduseres (Holden & Hansen, 2013, s.170).

Videre i dette kapittelet vil vi drøfte og se på hva som ligger i begrepene finanspolitikk og pengepolitikk og forskjellen mellom disse, ulike former for finanspolitikk, statsbudsjett (ekspansivt og kontraktivt) pengemengde og faktorer som har påvirket den nye rentehevingen.

4.2.1 Hva er forskjellen mellom pengepolitikk og finanspolitikk?

Pengepolitikk handler om hvordan renten påvirker økonomisk vekst og inflasjon. Ansvaret for dette har Norges Bank og sentralbanksjefen fått av regjeringen og Stortinget. Hovedoppgaven er å opprettholde en stabil pengeverdi. Da vil det for eksempel være enklere for investorer å kunne se inn i “fremtiden” og vite hva slags verdi osv en investering kan ha. Hovedhjelpemiddelet for dette er ved endringer av renten (Norges Bank, 2020)

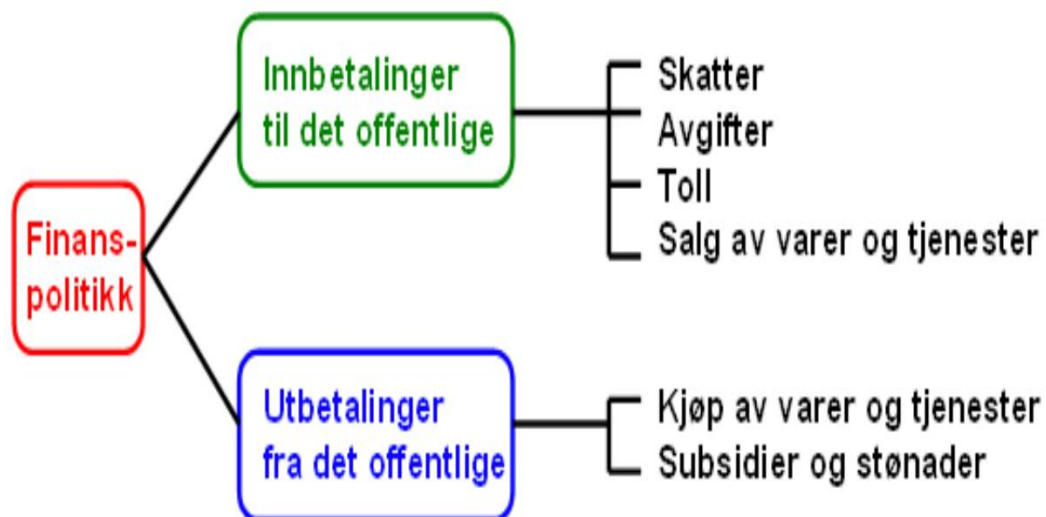
Hvorfor ønsker man seg en 2% økning omhandler det at andre europeiske land har et slikt inflasjonsmål på sikt, som gir oss stabilitet med andre land. Før år 2000 brukte ikke Norge en slik flytende pengepolitikk som den vi kjenner i dag. Tidligere brukte de en slags “fastkurspolitikk” som omhandler det faktum at man følger og gjør en slags “en til en” vurdering og følger verdien til for eksempel Euro. En fastkurspolitikk er når et lands valuta er knyttet til verdien av en annen valuta eller en annen verdi, som gull. Dette betyr at

valutakursen holdes konstant, uavhengig av markedskreftene i økonomien. En ulempe med fastkurspolitikk er at det kan være vanskelig å opprettholde en fast kurs hvis økonomien går inn i en krise eller opplever uventede endringer i etterspørsel og tilbud. Hvis landet ikke klarer å opprettholde en fast kurs, kan det føre til økonomiske problemer, inkludert inflasjon, høy arbeidsledighet og redusert økonomisk vekst (Norges Bank, 2020).

På den annen side har et system med flytende valutakurser fordeler, som gir større fleksibilitet og tilpasningsevne til markedskreftene i økonomien. I et system med flytende valutakurser vil valutakursen bestemmes av tilbud og etterspørsel i markedet, og vil dermed reflektere den faktiske verdien av valutaen. Dette kan bidra til å unngå valutakriser og overvurderte valutaer som kan skade økonomien på lang sikt. En flytende valutakurs kan også gi større frihet til å føre en uavhengig pengepolitikk, da sentralbanken har muligheten til å justere renten og pengemengden i samsvar med økonomiens behov (Holden & Hansen, 2013, s.231).

4.2.2 Ekspansiv og kontraktiv finanspolitikk

Finanspolitikken handler om mengden av skatter og avgifter. Den vil også dekke statsbudsjettet og fordelingen av disse pengene (Meinch, P. 2021). Finanspolitikken skal bidra til en stabilitet i økonomien og langsiktig balanse. Ofte deler man finanspolitikken i 2 hoveddeler, ekspansiv finanspolitikk og kontraktiv finanspolitikk (Thommasen, E. 2020)

Figur 4.5 viser hva som innebærer i finanspolitikken

(Sander,2023, bilde av finanspolitikk)

Ekspansiv finanspolitikk er et virkemiddel for å motvirke lavkonjunkturer i økonomien. Ofte bruker regjeringen og Stortinget virkemidler som å øke offentlige utgifter, og å redusere skatter og avgifter. Hvis det oppstår høy arbeidsledighet kan det være et tegn på at myndighetene vil gripe inn med ekspansiv finanspolitikk (Holden & Hansen, 2013, s.198).

Kontraktiv finanspolitikk er et virkemiddel for å motvirke høy-konjunkturer i økonomien vår. Ofte vil myndighetene bruke en slik tilnærming hvis de ønsker å senke etterspørselen. Et typisk virkemiddel vil være renteheving, eller reduisering av offentlige avgifter (Holden & Hansen, 2013, s.171).

Når det kommer til om politikerne skal velge en ekspansiv eller en kontraktiv finanspolitikk er det viktig at de har en forståelse for hvordan økonomien er i dag, og hvilken vei økonomien er på vei i fremtiden.

Det er vanlig å se på hvert fall disse 3 indikatorene for å få oversikt.

- Den offentlige budsjettbalansen
- Størrelsen på statlige kjøp av varer og tjenester
- Tilførsel av likviditet

Den offentlige budsjettbalansen er differansen mellom inntekter og utgiftene staten har. Ved hjelp av god kontroll over budsjettbalansen kan man se om staten har tatt i bruk en ekspansiv pengepolitikk eller en kontraktiv pengepolitikk. Hvis de statlige utgiftene er større enn de statlige inntektene så betyr dette at det er brukt ekspansiv pengepolitikk og balansen viser et underskudd. På den andre siden kan man se om det er blitt brukt kontraktiv pengepolitikk der man har strammet inn på utgiftene/investeringene, for så å ikke være i underskudd lenger (Holden & Hansen, 2013, s.172).

Hvis et land går i underskudd i lang tid, kan det føre til en økende gjeldsbyrde og tap av tillit til investorer og kreditorer. Dette kan føre til høyere renter på statsgjeld, en svekket valuta, inflasjon og økonomisk ustabilitet. Går dette over lang tid kan det i verste fall føre til økonomisk krise og påvirke levestandarden for innbyggerne i landet negativt. Derfor er det svært viktig at man har en god forståelse for hva slags situasjon man er i ettersom noen av konsekvensene kan være veldig store. Derfor stilles det store krav til sentralbanksjefen i slike situasjoner (Holden & Hansen, 2013, s.173).

Hvis et land havner i underskudd, kan staten hovedsakelig løse dette på 3 måter. (Sander, K. 2023)

- Trykke mer penger
- Selge statlige eiendommer
- Låne penger fra utlandet

I følge E24, har vi et overskudd på så mye som 1127 milliarder kroner. Når det kommer til hva slags påvirkning et overskudd kan ha på økonomien til innbyggerne brukes det primært på nedbetaling av statsgjeld, infrastruktur, reduisering av skatter og avgifter og andre lignende poster. (Bjørnestad, S. & Rignes, T.2023)

4.2.3 Ekspansivt og kontraktivt statsbudsjett

Når det kommer til statsbudsjettet, kan dette både være ekspansivt og kontraktivt. Hvis et statsbudsjett er ekspansivt betyr det at underskuddet øker fra et år til neste. At et statsbudsjett er kontraktivt betyr at underskuddet minskes fra ett år til neste (Holden & Hansen, 2013, s.176).

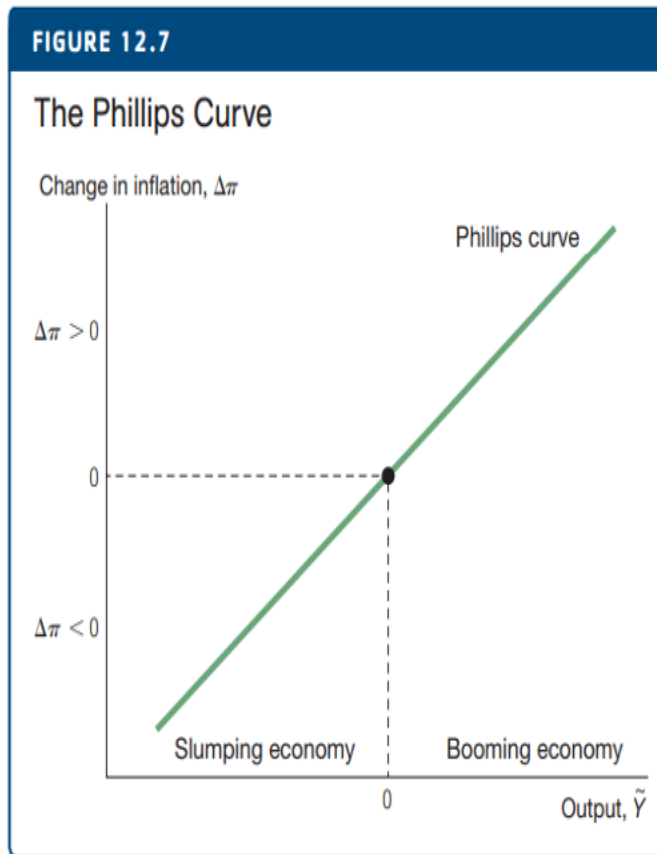
For å oppsummere er finanspolitikken myndighetenes bruk av skatter og avgifter gjennom statsbudsjettet. Dette er for å påvirke aktivitetsnivået i økonomien.

En ekspansiv finanspolitikk innebærer et underskudd på statsbudsjettet på grunn av høye utgifter og/ eller lave skatter, slik at samlet etterspørsel stimuleres.

Finanspolitikken er kontraktiv dersom det er overskudd på statsbudsjettet på grunn av lave utgifter og/ eller høye skatter, slik at samlet etterspørsel reduseres.

4.2.4 Pengemengden

Når det kommer til den offentlige budsjettbalansen, er en av hovedfaktorene pengemengden. Pengemengden sier også noe om hvor mye penger som trykkes eller printes til enhver tid. Ved en stor økning i pengemengden vil man få et skifte i Phillips kurven, hvis man har en blomstrende økonomi vil dette omsider presse inflasjonen opp. Skifte vil oppstå ved ulike sjokk i økonomien (ssb.no, 2023).

According to the Phillips curve, when the economy booms, inflation rises; when the economy slumps, inflation falls.

Figur 4.6 illustrerer Phillips-kurven

En stor økning i pengemengden i Norge kan føre til inflasjon, da det kan bli mer penger som kjemper om det samme antallet varer og tjenester. Dette kan føre til at prisene på varer og tjenester øker, og at pengene mister sin kjøpekraft (ssb.no, 2023).

Hva skjer hvis man velger å endre et underskudd ved å trykke penger?

Hvis man velger å trykke penger for å endre underskuddet, kan dette føre til økt inflasjon. Trykking av penger øker pengemengden i et samfunn. Når sentralbanken velger å trykke nye pengesedler da øker den elektroniske pengemengden ved å utstede mer penger til bankene, øker pengemengden i økonomien (ssb.no, 2023). Dette kan føre til økt etterspørsel etter varer og tjenester, og i verste fall føre til inflasjon dersom økningen i

pengemengden ikke står i samsvar med økningen i produksjonen av varer og tjenester i økonomien.

Imidlertid kan det også være situasjoner der trykking av penger ikke nødvendigvis øker pengemengden, for eksempel hvis bankene ikke låner ut pengene de får fra sentralbanken til bedrifter og husholdninger, men i stedet holder pengene på kontoen sin. I slike tilfeller vil ikke pengemengden øke like mye som om pengene faktisk ble brukt til å kjøpe varer og tjenester (visma.no, u.d.)

Selge statlige eiendommer når det kommer til slike handlinger justeres disse i "avhendingsinstruksen". Dette sier noe om regler rundt hvordan statseiendom skal avhendes. Det ble fastsatt kl.res. 19.desember 1997. For at slikt kan skje kan Stortinget enten "treffe vedtak" eller "kongen gis særskilt hjemmel etter dette". Utgangspunktet for en avhending er at salget skal fremgå slik at det gir størst mulig fortjeneste eller avkastning til staten. Hovedregelen blir da at salget skal foregå i det frie markedet og bli solgt til markedspris, som oftest ved bud. En slik handling kan Stortinget velge å gjøre hvis statsbudsjettet går med underskudd (regjeringen.no, 2010).

Låne penger fra utlandet er et annet virkemiddel mot underskudd. Hvis vi låner penger fra utlandet, kan den kortsiktige gjelden gå ned.

Langsiktig statsgjeld kan ha stor innvirkning på inflasjonen. Hvis staten utsteder obligasjoner eller andre former for langsiktig gjeld for å finansiere budsjettunderskudd, kan dette øke pengemengden i økonomien. Hvis pengemengden øker kan dette som nevnt føre til at inflasjonen øker (regjeringen.no, 2010).

Imidlertid kan økt statsgjeld også føre til at sentralbanken må øke renten for å forhindre inflasjon. Dette skyldes at høyere statsgjeld kan føre til høyere risikooppfatning i de ulike markedene, noe som igjen kan føre til en renteøkning. Hvis sentralbanken ikke øker renten for å motvirke denne utviklingen, kan dette igjen føre til høyere inflasjon (regjeringen.no, 2010).

Status for dagens utvikling av statsgjeld av tabellen nedenfor viser at offentlig gjeld i Norge har økt fra 4. kvartal 2020 til 4. kvartal 2022 med en økning på 16,2%. Samtidig har offentlige fordringer økt med 4,2%. Nettofordringene har økt med 2,5% i samme periode, men som en andel av BNP har den gått ned fra 362,9% til 269,5%, noe som er på nesten 100% nedgang.

Dette kan indikere at selv om den totale gjelden har økt, har den økonomiske veksten og BNP også økt i samme periode, slik at gjelden som andel av BNP har gått ned. Det kan også tyde på at regjeringens økte utgifter har blitt delvis finansiert gjennom økt offentlig fordring, med fordring menes penger som et selskap har til gode, men også gjennom økt offentlig gjeld.

Offentlig forvaltnings fordringer og gjeld. Milliarder kroner og endring i prosent

	Beholdninger			Endring i prosent	
	4. kvartal 2020	4. kvartal 2021	4. kvartal 2022	4. kvartal 2020 - 4. kvartal 2021	4. kvartal 2021 - 4. kvartal 2022
Fordringer i alt	14 407	16 709	17 412	16,0	4,2
Gjeld i alt	1 844	2 069	2 404	12,2	16,2
Nettofordringer	12 563	14 639	15 008	16,5	2,5
Nettofordringer i prosent av BNP	362,9	347,6	269,5		

Tabell 4.3 viser offentlige forvaltnings, fordringer og gjeld. Milliarder kroner og endring i prosent (ssb.no)

Størrelsen statlige kjøp av varer og tjeneste

Dette er en av de 3 indikatorene som gir en indikasjon på om regjeringen bruker et ekspansivt eller kontraktivt statsbudsjett.

Som vi kan se av tabellen nedenfor så har de offentlige utgiftene steget fra 4. kvartal 2020 - 4. kvartal 2022 (ssb.no, 2023). På den andre siden har inntektene økt. Ved første øyekast kan man se for seg at det er blitt tatt i bruk en ekspansiv strategi, men hvis man ser på

overskuddet så har disse hatt en positiv økning. Det vil si at i 2020 4. kvartal var resultatet -89 milliarder kroner. Det er et tegn på ekspansiv bruk, ser vi på 4. kvartal 2022 så er resultatet på 1 446 milliarder kroner i profitt. Konklusjonen av figuren er at i tiden mellom 4. kvartal 2020 og 4. kvartal 2022 så har vi endret fremgangsmåten. Vi har hatt en ekspansiv politikk som har blitt endret over i en kontraktiv fase (ssb.no, 2023).

Offentlig forvaltning. Inntekter og utgifter siste fire kvartaler					
	Milliarder kroner			Endr. i pst. fra forrige år	
	4. kvartal 2020	4. kvartal 2021	4. kvartal 2022	4. kvartal 2021	4. kvartal 2022
Inntekter	1 874	2 448	3 592	30,6	46,7
Utgifter	1 963	2 001	2 146	2,0	7,2
Overskudd	-89	447	1 446		
Utgifter i prosent av BNP	56,7	47,5	38,5		

Tabell 4.4 viser offentlig forvaltning der man ser inntekter og utgifter siste 4 kvartaler (ssb.no)

Tilførsel av likviditet er et kortsiktig hjelpemiddel for å holde økonomien på et slikt nivå at pengemarkedsrenten er nær styringsrenten. Det vil si at banken har reserver som kan dekke kortsiktig bruk. Det vil si at hvis det kreves at penger slippes ut i markedet for å holde økonomien stabil, vil dette være mulig. Hvis det viser seg at bankene må låne utover de kvotene de allerede har fått utdelt, vil D-lånsrente og reserverente bli aktuelt (norgesbank.no, 2019).

Under corona pandemien, hadde vi et ekspansivt statsbudsjett som ønsket å hjelpe næringslivet og økonomien tilbake til normalen. Etter en tid som var preget med permitteringer og kunstig høy arbeidsledighet. Ved slike nedgangstider er det viktig at statsbudsjettet kan bidra med at økonomien kan være så stabil og forutsigbar som bare mulig.

4.3 Regresjonsanalyse

$$KPI = \beta_0 + \beta_1 \cdot \text{pengemengden} + \beta_2 \cdot \text{Valutakurs} + \beta_3 \cdot \text{BNP} + \beta_4 \cdot \text{arbeidsledighet} + \varepsilon$$

Hva er en regresjonsanalyse og hva slags spørsmål kan en slik analyse besvare?

En regresjonsanalyse er et analyseverktøy. Hovedformålet med et slikt analyseverktøy er å gi oss en indikasjon på forholdet eller samspillet mellom flere uavhengige variabler og en avhengig variabel (Braut, G. S. & Dahlum. S.2021).

Ofte omtales de uavhengige variablene som Beta (X-verdier), og den avhengige variabelen som output (Y-verdi). I vårt tilfelle er X-verdiene, pengemengden, valutakurs, BNP og arbeidsledighet. Y-verdien vår er KPI og hvorfor blir forklart rett nedenfor i et sitat fra SSB sine sider. Videre kan en regresjonsanalyse være med på å gi oss en indikasjon på om de uavhengige variablene har en signifikant betydning for resultatet i Y (Braut, G. S. & Dahlum. S.2021).

Ved hjelp av justert R-kvadrat og sammenlikning av F og signifikant F, får vi indikasjoner på om vi skal beholde nullhypotesen eller om vi skal forkaste den og ta i bruk en alternativ hypotese. Dette kalles hypotesetesting og regresjonsanalyse kan bidra med slike konklusjoner (Braut, G. S. & Dahlum. S.2021).

Velger å bruke KPI som en indikator i regresjonsanalysen på inflasjon ettersom SSB sier følgende "Konsumprisindeksen (KPI) er et mål for prisnivået til konsumprodukter og viser prisutviklingen på varer og tjenester som private husholdninger etterspør. "Den prosentvise endringen i KPI brukes ofte som et generelt mål for inflasjon i en økonomi" (ssb.no, 2023).

	A	B	C	D	E	F	G	H	I
1	SAMMENDRAG (UTDATA)								
2									
3	Regresjonsstatistikk								
4	Multippel R	0,407759042							
5	R-kvadrat	0,166267436							
6	Justert R-kvadrat	-0,20428037							
7	Standardfeil	1,383741168							
8	Observasjoner	14							
9									
10	Variansanalyse								
11		<i>fg</i>	<i>SK</i>	<i>GK</i>	<i>F</i>	<i>Signifikans-F</i>			
12	Regresjon	4	3,436629143	0,859157286	0,448707113	0,771280615			
13	Residualer	9	17,23265657	1,914739619					
14	Totalt	13	20,66928571						
15									
16		<i>Koeffisienter</i>	<i>Standardfeil</i>	<i>t-Stat</i>	<i>P-verdi</i>	<i>Nederste 95%</i>	<i>Øverste 95%</i>	<i>Nedre 95,0%</i>	<i>Øverste 95,0%</i>
17	Skjæringspunkt	-1,583053199	5,025459192	-0,315006677	0,759937558	-12,95143171	9,785325308	-12,95143171	9,785325308
18	Pengemengden	0,109902765	0,154185545	0,712795517	0,494037086	-0,23888917	0,4586947	-0,23888917	0,4586947
19	Valuta kurs	0,546158177	0,687861055	0,793994911	0,44762681	-1,009891635	2,102207989	-1,009891635	2,102207989
20	BNP	1,087453646	1,465797566	0,741885286	0,477070044	-2,228410817	4,403318109	-2,228410817	4,403318109
21	Arbeidsledighet	0,410224156	1,021350937	0,401648582	0,697313002	-1,900232183	2,720680494	-1,900232183	2,720680494
22									

Tabell 4.5 illustrerer en regresjonsanalyse med disse variablene: pengemengde, valutakurs, BNP og arbeidsledighet

Multippel R er et tall mellom 0 og 1. Tallet angir i hvilken grad man kan se at tallene samsvarer med funksjonen. Som vi kan se i analysen gjort ovenfor er det denne verdien på 0.407. Hvis tallet er 0 ser man ingen sammenheng mellom observasjonene i datasettet. Her ser vi at det er middels sammenheng. Noe som tyder på at observasjonene ikke er altfor sammenhengende med KPI (wikipedia.org, u.d.)

R-kvadrat, ofte omtalt som R^2 , dette er et tall som indikerer hvor godt en modell passer dataen. Tallet står imellom 0 og 1. Hvis man har et tall som er lik eller nær 1 så er observasjonene i tråd med funksjonen. I vårt tilfelle så er R-kvadrat på 0,166 som tyder at modellen ikke passer med datasettet (Braut, G. S. & Dahlum. S.2021).

Justert R-kvadrat, hovedforskjellen mellom disse variablene er at R-kvadrat antar at hver uavhengig variabel er med på å forklare variansen i den avhengige variabelen. Justert R-

kvadrat forteller oss variasjonen i de uavhengige variablene, men basert på de faktiske variablene som påvirker den avhengige variabelen (Braut, G. S. & Dahlum. S.2021).

En justert R kvadrat kan ligge et sted mellom -1 og 1. i vårt tilfelle kan vi se at tallet er på -0,204. Det indikerer en negativ korrelasjon mellom variablene (Braut, G. S. & Dahlum. S.2021).

Standardfeil er et estimat av standardavviket fra utvalg fordelingen, det betyr at man får illustrert presisjonen i estimatet av gjennomsnittet. Det vil si at man regner hvor stor avstand man kan komme fra det sanne gjennomsnittet. Ofte omtales det som SE, og beregnes ved å ta kvadratroten av variansen delt på kvadratroten av antall observasjoner (Wikipedia.org, 2022)

For å kunne forstå hva standardfeil estimatet forteller oss er det viktig å forstå begrepet standardavvik. Det er et mål på spredningen i verdien på datasettet som man analyserer. Det betyr at man enkelt kan få en indikasjon på hva datasettet forteller oss. Ser man et lite avvik, vil man kunne forstå at observasjonene er jevne og stabile. Er det stor spredning vil det indikere en usikkerhet i observasjonene. Det er en indikasjon på styrken til et datasett og ulike observasjoner. Standardavviket er beregnes ved å ta kvadratroten av variansen (Wikipedia.org, 2022).

Når det kommer til standardfeil kan vi se at vi observerer 1,384 som forteller oss at vi ligger 1,384 unna gjennomsnittet og den sanne forskjellen.

Observasjoner er 14, for å kunne få en optimal analyse er det mulig at enda flere observasjoner kreves ettersom da vil man kunne påstå at observasjonene er representativt for de faktiske endringene i de ulike variablene opp i mot KPI som vi bruker for inflasjon (Wikipedia.org, 2022)

*Vil bare ta hensyn til tallene som angår regresjon i variansanalysen ettersom det er en regresjonsanalyse som er formålet med undersøkelsen.

SK : Kvadratsum, dette regnes ut for å få en enklere forståelse for hvor godt funksjonen passer med observasjonene. Dette gjøres ved at man opphøyer tallene med 2 og summerer tallene. Kvadratsummen brukes til å se hvor godt ulike funksjoner passer datasett, eller

observasjoner. En verdi for på 3,437 i en regresjonsanalyse indikerer at de uavhengige variablene i modellen forklarer en betydelig del av variasjonen i den avhengige variabelen. Dette betyr at det er en sterk sammenheng mellom de uavhengige variablene og den avhengige variabelen (Wikipedia.org, 2022).

Fg : Frihetsgrader, graden av frihet og hvor mye en modell kan variere. Her kan vi se at graden av regresjon på 4. Dette er et symbol på antall variabler.

GK:

Gjennomsnittlig kvadratsum. kvadratsum / frihetsgrader. Når det kommer til den gjennomsnittlige kvadratsummen er den. Dette viser hvor stort avvik det er gjennomsnittlig per variabel. Når det gjelder verdien i tabellen du ga på $GK = 0,859$, indikerer dette at modellen har en gjennomsnittlig feil på 0,859 for hver observasjon. Standardfeilen er et mål på hvor mye den estimerende regresjonslinjen avviker fra de faktiske observasjonene. En høy verdi for gjennomsnittlig kvadratavvik og/eller standardfeil kan tyde på at modellen ikke er spesielt god til å forklare variasjonen i den avhengige variabelen, mens en lav verdi indikerer at modellen har en god tilpasningsevne. Etersom R-kvadrat er høyere enn GK tyder mye på at modellen ikke har en altfor god tilpasningsevne.

F :

Testobservator F er observasjon fra Fisher-fordeling hvis H_0 er sann. Denne regnes ved at man bruker de ulike variablene ofte ansett som x og y, der setter største varians i teller og minste i nevner for å kunne forstå sammenhengen mellom dem. 0,449 understreker det som har blitt nevnt tidligere. Det er en nær sammenheng mellom variablene og output Y som er KPI.

Signifikans F:

Kritisk verdi for F for valgt signifikansnivå, forkast H_0 om $F \geq$ Signifikans F. Sier noe om at vi ikke bør forkaste H_0 ved en hypotesetesting. Ettersom signifikans F er større enn F (wikipedia.org, 2021).

F-verdien:

I varians-analysen beregnes som forholdet mellom variasjonen mellom gruppene (regresjon) og variasjonen innenfor gruppene (residualer). Høyere F-verdier indikerer større variasjon mellom gruppene, noe som kan tyde på en signifikant sammenheng mellom de uavhengige og avhengige variablene. I dette tilfellet er F-verdien for regresjonen 0,4487, noe som indikerer en lav variasjon mellom gruppene (wikipedia.org, 2021).

Signifikans F-kolonnen viser signifikansnivået for F-verdien. Hvis signifikansnivået er mindre enn det valgte signifikansnivået, er F-verdien signifikant og indikerer en signifikant sammenheng mellom de uavhengige og avhengige variablene. I dette tilfellet er signifikansnivået 0,7713, som er mye høyere enn 0,05, og indikerer at F-verdien ikke er signifikant og det ikke er noen signifikant sammenheng mellom de uavhengige og avhengige variablene (wikipedia.org, 2021).

Videre i analysen vil vi se på de ulike variablene og sammenlikne de opp imot koeffisienter, standardfeil, t-stat og P-verdi, vi vil ikke analysere skjæringspunktet, men se nøyere på de ulike variablene vi ønsket å analysere opp imot KPI.

Koeffisienter:

Blir omtalt som en stor del av sammenhengen i helning og parameteren y i en regresjonsanalyse. I vårt tilfelle signaliserer Y inflasjon. Beta symbolet i en regresjonsanalyse kan sammenliknes med koeffisientene.

Hvis vi ser på de ulike tallene ser vi at pengemengden sammenliknet med KPI har en tilnærmet lik økning ettersom 0,11 er forskjellen i beta mellom disse variablene. Videre hvis vi ser på valutakurs er forskjellen i helning på 0,546, Dette er forholdsvis likt og viser

en sammenheng mellom valutakurs og KPI-verdiene. BNP gir en forskjell på 1,087. Over tid kan endringene og forskjellene bli større, og hvor sterk påvirkning BNP har kan bli sett på som mindre betydningsfull enn de andre variablene. Til slutt skal vi sammenlikne beta i arbeidsledigheten og KPI her er forskjellen på 0,41. Dette viser en sterk sammenheng mellom arbeidsledigheten og KPI, og vi kan anta at observasjonene vil fortsette å gi forholdsvis likt utfall.

Standardfeil:

Er forklart ovenfor og er også en del av varians-analysen. Som vi kan se i standardfeilene på de ulike variablene, så ser vi at 0,154 når det kommer til pengemengden. Kan vi forvente at vi kommer 0,154 unna det sanne gjennomsnittet. Dette forteller oss at pengemengden er en indikator som følger KPI svært tett. Deretter har vi valutakursen, her ser vi at vi får 0,688 unna det sanne gjennomsnittet. Dette er forholdsvis nære KPI verdiene våre, og det er tydelig at det kan være en sammenheng mellom valutakursen og inflasjonen. Deretter kan vi se på BNP tallet som indikerer at man er 1,087 unna det sanne gjennomsnittet. Dette indikerer at BNP ved å se isolert på standardfeil at det ikke gir en så sentral faktor hvis vi skal stole på observasjonene og analysen. Deretter kan vi se på endringen i arbeidsledigheten. Dette tallet er på 0,41 unna det sanne gjennomsnittet som indikerer en sterk sammenheng mellom inflasjonen og arbeidsledigheten (Wikipedia 2022)

T- stat:

omhandler at man tar i bruk en t-test for å kunne teste null hypotesen sin opp imot en alternativ hypotese. Poenget med en slik test er at man skal teste hypotesene opp imot hverandre for å kunne vite om den alternative hypotesen sannsynligvis stemmer mer enn den opprinnelige hypotesen. Når jeg skriver sannsynligvis så er det viktig at man poengtere at disse testene aldri gir et helt nøyaktig svar. Det finnes tilfeller der det kan forekomme type 1 error og type 2 error. En type 1 error er når man avviser en null hypotese som er korrekt. Type 2 error er da når man avviser en alternativ hypotese som er rett. Innenfor statistisk testing er type 1 error noe man ønsker å unngå. Ofte sammenlikner man en slik feil med å sende en uskyldig person i fengsel. Noe som er svært lite ønskelig.

Ved store forskjeller i tallene ved t-stat er det en indikasjon på at det er store forskjeller mellom de ulike datasettene (Adam Hayes, 2023)

P-verdi:

Er et tall på hvor sannsynlig det er at null hypotesen din stemmer. Dette gjøres ved å sammenlikne signifikant nivået mot P-verdien. Et signifikant nivå er det nivået vi tolerer at vi kan gjøre type 1 error. For å spinne videre på det tidligere eksempelet så er eneste måten å unngå å sende en uskyldig i fengsel er at man ikke sender noen i fengsel (Frøslie 2022). Dette ønsker vi jo ikke og vi godtar at feil kan skje for at vi kan straffe riktig og flest mulig. Det samme kommer til signifikant nivå og det er et gi og ta prosjekt av type 1 og type 2 error, desto lavere signifikant nivå desto mindre sjanse for type 1 feil, men større sjanse for type 2 (Frøslie 2022)

Nedre 95% og øvre 95%: er et konfidensintervall for koeffisienten. Det angir området rundt estimatet hvor den sanne verdien av koeffisienten med 95% sannsynlighet kan forventes å ligge (Frøslie 2022).

Basert på tabellen kan vi se at ingen av forklaringsvariablene har en signifikant effekt på endringene i Y som i vårt tilfelle er KPI. Dette kan indikere at andre faktorer som ikke er tatt med i analysen som påvirker KPI mer. Det er imidlertid verdt å merke seg at antallet observasjoner er relativt lavt 14, og dette kan begrense påliteligheten til resultatene.

5.0 Konklusjon

I denne delen av oppgaven vil vi oppsummere det viktigste i denne bacheloroppgaven. Her vil vi oppsummere faktorene vi har tatt føre oss i analysedelen av oppgaven.

I tillegg til dette, vil vi drøfte faktorene som påvirker inflasjonen i Norge videre.

Vi vil svare på problemstillingen ved å drøfte disse faktorene og knytte disse opp mot inflasjonen.

5.1 Svar på problemstillingen

Så hvilke faktorer er det som påvirker inflasjonen i Norge?

Etter å ha analysert de ulike faktorene som påvirker inflasjonen i Norge, har vi funnet ut at faktorene påvirker prisnivået på varer og tjenester på en rekke ulike måter.

Vi har funnet ut at en økende økonomisk aktivitet fører til økt etterspørsel etter ulike varer og tjenester, som igjen kan føre til økte priser.

I tillegg til dette, har vi sammenlignet forskjellene i økonomisk vekst mellom Norge og andre land. Dette gjorde vi ved hjelp av de tre ulike aspektene som gikk på produksjonsfaktorer, produktiviteten og bakenforliggende årsaker. Norge blir ansett som et rikt land og har mer realkapital enn fattige land. Dette førte jo til mer midler til disposisjon som videre fører til at landet får større økning i sin realkapital kontra fattige land.

Vi har også funnet ut at kvaliteten på arbeidskraften står sentralt når det kommer til den økonomiske veksten i et land. I Norge er ikke matmangel et problem. I tillegg til dette, var gjennomsnittlig skolegang på 12 år (noe som var høyt i forhold til andre land). Det satses hardt på utdanning som videre fører til økte kvalifikasjoner for folk, som igjen kan føre til økte lønninger for folk. Dette vil jo igjen føre til økonomisk vekst.

Når det kommer til det andre aspektet som går på produktivitet, står effektivitet og teknologi sentralt. I tillegg til dette, kommer det høye produktivetsnivået som har vært i Norge av at oljen utvinnes. Det tredje aspektet som gikk på bakenforliggende årsaker innebar det som gikk i all hovedsak på teknologiutvikling. Norge er et land som ligger i toppsjiktet når det kommer til teknologi og utvikling sett på verdensbasis. Dette er jo også noe som bidrar til den økonomiske veksten landet har og har hatt.

En annen faktor som kan påvirke inflasjonen i Norge, er det som går på økte lønnskostnader eller som det også heter, arbeidskraftskostnader. Når det kommer til denne faktoren, fant vi ut at ved lønnsøkning for arbeidstakere, kan dette føre til økte priser på varer og tjenester, altså økt inflasjon.

Valutakurser er også en faktor som kan påvirke inflasjonen. Når det kommer til valutakurser, kan endringene påvirke inflasjonen ved at det blir dyrere å importere varer og tjenester. Norge er et land som har flytende valutakurs. Dette vil si at valutakursen blir bestemt ved likevekten mellom tilbud og etterspørsel.

I tillegg til dette er styringsrenten det viktigste virkemiddelet landet har, når det kommer til hvordan myndighetene kan påvirke valutakursen. Vi har sett på hvordan en økt renteforskjell gir en sterkere krone. Her fører økt rentenivå til økt etterspørsel for utlendinger som veksler valuta om til norske kroner. I tillegg til dette, fører økt rentenivå til at nordmenn beholder norske kroner istedenfor å veksle om til annen valuta slik at tilbudet av kroner reduseres.

Når det kommer til pengepolitikken i Norge har landet et inflasjonsmål som handler om at inflasjonen skal ligge rundt 2%. Det at Norge har et inflasjonsmål, fører til at sentralbanken ikke har noe direkte mål på hva valutakursen skal være. Likevel krever en lav og stabil inflasjon en viss stabilitet i valutakursen.

Rentenivå er en av de viktigste faktorene når det kommer til påvirkning av inflasjonen. Ulike endringer i rentenivået, kan jo påvirke inflasjonen ved å påvirke etterspørselen etter lån og dermed økonomisk aktivitet.

Det er Norges Bank som bestemmer hva styringsrenten skal være. Norges Bank styrer renten etter pris på varer og tjenester. Dette kan de gjøre ved å øke renten, slik at prisen på varer og tjenester øker, eller redusere renten.

Som nevnt i avsnittene som handler om valutakurser, ble styringsrenten nevnt som det mest sentrale virkemiddelet for hvordan myndighetene kunne påvirke valutakursen.

Faktorer som går på reguleringspolicyer, handler jo i all hovedsak om at reguleringer og skatter kan påvirke prisen på varer og tjenester.

Reguleringer og skatter kan ha innvirkning på inflasjon og den økonomiske situasjonen i Norge. Dette skjer ved at en økning i skattene fører til mindre penger å rutte med for folk.

Samtidig kan for mange reguleringer bidra til å dempe konkurransen og gjøre det vanskeligere for nyetablering og etablere seg.

Derfor er det viktig for et land som Norge å finne en balanse mellom ulike reguleringer og økonomisk vekst.

Til slutt kan jo uventede hendelser som naturkatastrofer, krig og andre hendelser, føre til økt etterspørsel etter varer og tjenester, noe som igjen kan føre til inflasjon. Russland og Ukraina som har pågått og stadig pågår, har ført til en nedgang i økonomisk aktivitet.

Konflikten har blant annet påvirket handel og utvikling.

Dette har ført til at prisene på varer og tjenester har økt. I tillegg til dette, er Ukraina den tredje største kornprodusenten på verdensbasis. Krigen har ført til at landet ikke får opprettholdt sin produksjon av korn. Etersom at korn er en av de viktigste råvarene, har Norge og verden blitt rammet av dette.

Vi har også sett på finanspolitikken, og punktene kontraktiv og ekspansiv pengepolitikk. Sett på de 3 hoved indikatorene på om man bruker ekspansiv eller kontraktiv pengepolitikk.

Vi har også diskutert ulike grep man kan gjøre ved at man enten går i overskudd eller underskudd. Ved underskudd er det en ekstra stor fare for at inflasjonen kan øke, ettersom man ofte vil gjøre tiltak for å forbedre situasjonen sin.

Enkelt forklart går pengepolitikken ut på hvordan staten justerer skatter og avgifter gjennom statsbudsjettet. Kontraktiv tilnærming ved overskudd i statsbudsjettet, og vi velger en ekspansiv tilnærming ved et underskudd i statsbudsjettet.

Ut ifra tabellen fra regresjonsanalysen fant vi ut at det ikke er noen signifikant sammenheng mellom de uavhengige variablene pengemengde, valutakurs, BNP og arbeidsledighet, og den avhengige variabelen KPI.

Justert R-kvadrat er negativ, noe som indikerer at modellen ikke er spesielt godt egnet for å forklare variasjonen i den avhengige variabelen.

Videre er F-verdien ikke signifikant, noe som også støtter dette.

Trolig vil dette ha noe med antall observasjoner å gjøre, ettersom det bare er 14 observasjoner per variabel.

Litteraturliste:

Adam Hayes, J. R. (2023, april 5) Investopedia.com. Hentet fra:

<https://www.investopedia.com/terms/t/t-test.as>

Aursand, P. (2022, September 15). *Hva er inflasjon*. Hentet fra <https://www.ssb.no/priser-og-prisindekser/konsumpriser/artikler/hva-er-inflasjon>

Bjørnstad, S. & Ringnes, T. (2023). Statens inntekter og utgifter i 2023. *E24*. Hentet fra:

<https://e24.no/norsk-oekonomi/i/nQWb85/statens-inntekter-og-utgifter-i-2023>

Bjørnstad, J. (2017, mai 31). Frihetsgrad. Hentet fra: <https://snl.no/frihetsgrad - statistikk>

Braut, G. S. & Dahlum, S. (2021). Regresjonsanalyse. Hentet fra:

<https://snl.no/regresjonsanalyse>

FriFagbevegelse (u.å.). Reallønn (Nettsted). Hentet 5. mai 2023 fra:

<https://frifagbevegelse.no/tariffleksikon/reallonn-6.443.529858.92f111d946>

Frøslie, F. K. (2022, september 6). Signifikansnivå. Hentet fra:

<https://snl.no/signifikansniv%C3%A5>

Frøslie, F. K. (2022, september 9). P-verdi. Hentet fra:

<https://snl.no/p-verdi>

Grønmo, S. (2023, 16 januar). Kvantitativ metode. Hentet fra:

https://snl.no/kvantitativ_metode

Gussiås, N. D. & Malm, M. Hagemann, J. (2023). Prisveksten steg til overraskende 7 prosent i januar. *E24*. Hentet fra: <https://e24.no/norsk-oekonomi/i/XbWjEr/prisveksten-steg-til-overraskende-7-prosent-i-januar>

Halvorsen, K. (2008). *Å FORSKJE PÅ SAMFUNNET*. Oslo: Cappelens Forlag AS.

Hirsch, E. v. (2023, 15 februar). *Høy vekst- høye priser*. Hentet fra:

<https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og->

[konjunkturer/nasjonalregnskap/statistikk/nasjonalregnskap/artikler/norsk-okonomi-i-2022-hoy-vekst-hoye-priser](#)

Holden, S. & Hansen, G. R. (2013). *PARETO 2* (2.utgave.). Oslo: Cappelen Damm AS.

Jakobsen, D. I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?* innføring i samfunnsvitenskapelig metode 2.utgave. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS.

Konkurransen og regulering. (2014, 6. november). Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/no/tema/naringsliv/konkurransopolitikk/konkurransen-og-regulering/id87003/>

Meinch, P. (2021, 19 juni). Finanspolitikk. Hentet fra: <https://snl.no/finanspolitikk>

Norges Bank. (2019, 10. april). Hvorfor vil vi ha lav og stabil inflasjon? Hentet fra:

<https://www.norges-bank.no/kunnskapsbanken/inflasjon/hvorfor-vil-vi-ha-lav-og-stabil-inflasjon/>

Norges Bank. (2020, 6. januar). Hva er pengepolitikk? Hentet fra: <https://www.norges-bank.no/kunnskapsbanken/inflasjon/hva-er-pengepolitikk/>

Norges Bank. (2021, 16. desember). Pengepolitisk strategi. Hentet fra:

<https://www.norges-bank.no/tema/pengepolitikk/pengepolitisk-strategi/>

Norges Bank. (2023, 19. januar). Rentemøter. Hentet fra: <https://www.norges-bank.no/tema/pengepolitikk/Rentemoter/2023/januar-2023/>

norges-bank.no. (2019, januar 16). Hentet fra: <https://www.norges-bank.no/tema/markeder-likviditet/Likviditetsstyringssystemet/>

Pedersen, R. (2023, februar 7). *smartepenger.no*. Hentet fra:

<https://www.smartepenger.no/jobb/2584-lonnsutvikling>

regjeringen.no. (2010, september 14). Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/no/tema/plan-bygg-og-eiendom/statlig-eiendomsforvaltning/Avhending-av-statlig-fast-eiendom/id606129/>

regjeringen.no. (2019, november 6). Hentet fra:

https://www.regjeringen.no/no/tema/okonomi-og-budsjett/norsk_ekonomi/pengepolitikk/id213274/

regjeringen.no. (2023, mai 5) Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/okonomi-og-budsjett/statsbudsjett/ord-og-begreper-i-statsbudsjettet/id2859954/>

Rotbakken-Gundersen, S. L. -F. (2023, mai 4). *nrk.no*. Hentet fra:

<https://www.nrk.no/norge/setter-opp-renten-til-det-hoyeste-nivaet-pa-15-ar-1.16397155>

Sander, K. (2021, 22. mai). *Samfunnsvitenskapelig metode*. Hentet fra:

<https://estudie.no/samfunnsvitenskapelig-metode/>

Sander, K. (2023, 5. februar). *Finanspolitikk*. Hentet fra: <https://estudie.no/finanspolitikk/>

Statistisk Sentralbyrå (2023, 10 mars). *Norsk økonomi er ved et vendepunkt*. Hentet fra:

<https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/konjunkturer/statistikk/konjunkturtendensene/artikler/norsk-okonomi-er-ved-et-vendepunkt>

Statistisk Sentralbyrå (u.d.). Hentet fra <https://www.ssb.no/>

Statistisk Sentralbyrå. (2023, 2 februar). *Lønn og arbeidskraftkostnader*. Hentet fra:

<https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/lonn-og-arbeidskraftkostnader/statistikk/lonn>

Statistisk Sentralbyrå. (2023, 27 april). *Pengemengde*. Hentet fra:

<https://www.ssb.no/bank-og-finansmarked/finansielle-indikatorer/statistikk/pengemengde>

Statistisk Sentralbyrå. (2023, 6 mars). *Offentlig forvaltning*. Hentet fra:
<https://www.ssb.no/offentlig-sektor/offentlig-forvaltning/statistikk/offentlig-forvaltnings-inntekter-og-utgifter>

Statistisk Sentralbyrå. (2023, april 11). *Konsumprisindeksen*. Hentet fra:
<https://www.ssb.no/priser-og-prisindekser/konsumpriser/statistikk/konsumprisindeksen>

Thomassen, E. (2020, 5 april). *Stabiliseringspolitikk*. Hentet fra:
<https://snl.no/stabiliseringspolitikk>

Thuesen, N. P., Paulsen, M. & Bosoni, G. J. (2023). *Ukraina*. Hentet fra:
<https://snl.no/Ukraina>

Ubøe, J. (2017). *Introductory Statistics for Business and Economics*. Springer International Publishing AG.

visma.no. (u.d.). Hentet fra:
<https://www.visma.no/eaccounting/regnskapsordbok/i/inflasjon/>

Wikipedia. (2016, 30. september) IS/LM-modellen. Hentet fra:
<https://no.wikipedia.org/wiki/IS/LM-modellen>

Wikipedia. (2022, februar). Standardfeil. Hentet fra:
<https://no.wikipedia.org/wiki/Standardfeil>

Wikipedia. (2022, oktober). Konsumprisindeks. Hentet fra:
<https://no.wikipedia.org/wiki/Konsumprisindeks>

wikipedia.org. (2021, oktober 3). Hentet fra:
fra https://no.wikipedia.org/wiki/Statistisk_signifikans

wikipedia.org. (2022, februar 10). Hentet fra
<https://no.wikipedia.org/wiki/Standardfeil>

wikipedia.org. (u.d.). Hentet fra:

https://en.wikipedia.org/wiki/Coefficient_of_multiple_correlation